

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

KÜRESEL KRİZİN KOBİLERİN İHRACATLARINA ETKİLERİ VE KOBİLERDE KRİZ
YÖNETİMİ: ESKİŞEHİR İLİ KOBİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ali Burak ALIÇ
Bediha AKBOĞA
Ayten ASLAN
Gizem KAYABAŞI

İzmir
Mayıs, 2009

ÖZET

KOBİ'ler, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından ekonominin temel dinamiklerini oluşturmaktadır. Bu yapıdaki işletmeler, gerek içsel gerekse de dışsal dinamiklerden kaynaklanan tüm kriz süreçlerinde en çok etkilenen işletmelerdir.

Türk ekonomisinin de temel dinamiğini KOBİ'ler meydana getirmektedir. Özellikle reel sektör içindeki KOBİ payı ele alındığında % 90 oranlarına yakın bir yüzdeye sahip olması, reel sektörün sığı ve kırılğan bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir. Çünkü KOBİ'lerin gerek iç, gerekse de dış piyasadaki etki ve hâkimiyet düzeyleri çok uluslu şirketlere göre düşük seviyede kalmaktadır. Bu durum ülke ekonomisi açısından büyük sıkıntıları beraberinde getirmektedir. KOBİ'lerin yeterli oranlarda fona sahip olamaması ve devletin bu yapıdaki firmaları sürekli sübvansiyon, kredi ve teşviklerle desteklemesi gerekmektedir. Ayrıca bu yapıdaki firmaların kriz yönetimi konusunda eksik bilgiye sahip olması olası krizlerin etkilerini derinleştirmekte ve ekonomi üzerindeki hasarını bir kaç kat daha arttırmaktadır. 1999-2001 kriz dönemlerinde içsel dinamiklerden kaynaklanan sorunlar yaşanmış ve küresel çapta bir pazar kaybı yaşanmadığı için kriz hedeflenen zaman dilimine yakın bir süreç içerisinde atlatılabılmıştır. 2008 yılında baş gösteren ve Mortgage krizi olarak Amerika'da ortaya çıkan, tüm dünyayı etkisi altına alan küresel kriz, Türkiye'de özellikle tekstil ve otomotiv sektörü başta olmak üzere birçok sektörü olumsuz yönde etkilemiştir.

1999-2001 dönemlerinde yaşanan krizlere oranla daha geniş çaplı olan 2008 krizi devletin, KOBİ'lerin rekabet gücünü kaybetmemesi için daha kapsamlı teşvikler uygulamasına neden olmaktadır. Bu amaçla; Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Kalkınma Bankası ile Ziraat Finansal Kiralama arasında "KOBİ Kalkındırma Kredisi" anlaşması, Halk bank ile Fransız Kalkınma Ajansı arasında 2011'e kadar sürecek olan "KOBİ Dönüşüm Projesi" imzalanmıştır. Ayrıca tekstil sektöründeki KOBİ'lerin belirlenecek illere taşınmaları halinde yeni yatırımlar için KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, faiz desteği, kurumlar ve gelir vergisi indirimi, yatırım yeri tahsisi gibi teşvikler öngörülmektedir. Öngörülen bu teşviklerle KOBİ'lerin rekabet, ihracat yapabilme gücünün artırılması ve kriz yönetimi hakkında KOBİ'lerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışma; Eskişehir ilinde faaliyet gösteren KOBİ tarzındaki şirketlerin Küresel Kriz sürecinde, İhracat paylarındaki değişim oranlarını analiz edip, KOBİ'lerin yönetsel dönüşüm şekli ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması hakkında öneriler getirmek, Eskişehir'de KOBİ'ler üzerine yapılması hedeflenen anket çalışmasıyla önerileri sayısal olarak desteklemeyi amaçlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR DİZİNİ	4
KISALTMALAR DİZİNİ.....	5
GİRİŞ.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK KRİZLER VE TÜRKİYE

1. Türkiye’de Yaşanan Ekonomik Krizlerin Analizleri	8
1.1. Nisan 1994 Kriz Analizi.....	8
1.2. Kasım 2000 Kriz Analizi.....	11
1.3. Şubat 2001 Kriz Analizi.....	12
1.4. 2008 Küresel Krizi Analizi	13
2. Kriz Analizlerinin Karşılaştırılması	15

İKİNCİ BÖLÜM

2008 KÜRESEL KRİZİNİN KOBİ İHRACATI ÜZERİNE ETKİLERİ

1. 2008 Küresel Krizinin KOBİ’lerin Dış Ticaret İşlemleri Üzerine Etkisi.....	17
1.1. KOBİ’lerin İhracat Hadleri Üzerine Etkileri.....	17
1.2. KOBİ’lerin İthalat Hadleri Üzerine Etkileri.....	19
2. Rekabet Gücünün Korunması için Alınan Önlemler	21
2.1. Devlet Tarafından Sağlan Sübvansiyonlar.....	22
2.2. Finans Sektörü’nün Sağladığı Krediler	22
2.3. KOBİ Dönüşüm Projeleri.....	24
3. Küresel Krizi İçerisinde KOBİ’lerin Rekabet Gücünün Korunması İçin Getirilen Öneriler.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİLERDE KRİZ YÖNETİMİ

1. Ekonomik Kriz Ve KOBİ’ler	26
2. Kriz Yönetimi Ve KOBİ’ler.....	28
3. KOBİ’lerin Orta ve Uzun Vadede Almaları Gereken Önlemler.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİŞEHİR İLİNDEKİ KOBİLER ÜZERİNE ALAN ÇALIŞMASI

1. Araştırmanın Amacı, Evreni ve Örneklemi.....	32
2. Araştırmanın Bulguları.....	32
2.1. Firmaların Faaliyet Gösterdiği Sektörlerin Frekans Tablosu	32
2.2. İşletmelerdeki Ortak Sayısı Frekans Tablosu.....	33
2.3.KOBİ'lerin sahip (sahiplerinin) işletmede yönetici konumunda olup olmadıklarının frekans tablosu	34
2.4. İşletmelerin Teknoloji Durumlarının Frekans Tablosu.....	34
2.5. İki Değişken Arasındaki İlişki Tablosu.....	36
2.6. Kİ-KARE Testi	37
2.7. Tanımlayıcı İstatistikler.....	37
2.8. T Testi	38
2.9. İşletmelerin Faaliyet Gösterdikleri Sektörlere Küresel Krizin Yansımaları ile Küresel Krizin Üretim Kalitesine Olan Etkisi Arasındaki İlişki	38
2.10. Uyum Analizi	39
2.11. Varyans Analizi	40
2.12. Alfa Modeline Göre Güvenirlilik Analizi	41
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	44
KAYNAKÇA.....	47
EK: ANKET REFERANS YAZISI VE ANKET FORMU.....	50

TABLolar DİZİNİ

TABLO 1: 1994 YILI TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ	10
TABLO 2: 2003-2008 Yılları İtibari İle Sektörel Değişim Oranları ve GSYİH Değişim Oranları..	14
TABLO 3: 2008-2009 yılları Dış Ticaret Rakamları Karşılaştırması.....	20
GRAFİK 1: Yıllar İtibari İle Türkiye İhracatı 2002-2009.....	18
GRAFİK 2: Aylara Göre Dış Ticaret Değerleri (Milyon \$).....	20

KISALTMALAR DİZİNİ

<u>Simgeler</u>	<u>Acıklama</u>
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CIF	Alıcının ülkesinde adı belirtilen limana kadar navlun ve sigorta primi ihracatçı tarafından ödenmiş olarak teslim.
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
FOB	Satıcının ülkesinde ismi belirtilen sevk limanında gemide teslim.
FED	Federal Rezerve Bankası
FKA	Fransız Kalkınma Ajansı
GSMH	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GEGS	Geniş Ekonomik Grup Sınıflanması
ISO	Uluslararası Standart Organizasyonu
IMF	Uluslararası Para Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KDV	Katma Değer Vergisi
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Bakanlığı
MB	Merkez Bankası
OSTİM	Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi
OHSAS	İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
SDŞ	Sektörel Dış Ticaret Şirketleri
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TEFE	Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TKB	Türkiye Kalkınma Bankası
USSS	Ekonomik Faaliyetlere Göre Mal Sınırlaması
WTO	Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Türkiye Ekonomisi'nin ortalama %90'lık kesimini oluşturan KOBİ'lerin ekonomi içerisindeki katma değer oranının %25 gibi düşük bir seviyede olması ekonominin temel dinamiği olarak gösterilen KOBİ'lerin Türkiye'de üretim ve ticaret kapasitesi olarak ne derece geride kaldığının bir göstergesidir. Özellikle yaşanan ekonomik krizlerde ilk etkilenen kesim olan KOBİ'lerin 1994, 2000, 2001 ve son yaşanan 2008 küresel krizi çerçevesinde büyük bir darbe yediğini ve reel sektör içerisinde KOBİ'lerin üretim ve ticaret hadlerinin büyük oranlarda azaldığını söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın amacı; Küresel krizin Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin ihracatları üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra yaşanabilecek herhangi bir kriz süreci içerisinde KOBİ'lerin etkinliğini ve bu olumsuz ortamdan en az kayıpla çıkabilme olasılıklarını arttırmak için, Eskişehir ili Organize Sanayi Bölgesi'nde çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ tarzı işletmelerin yönetim şekillerini ve krize bakış açılarını değerlendirmek amacıyla bir anket çalışması yapıp, bu anket çalışması sonucunda lokal olarak kabul edilebilecek bir değerlendirme yapmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde 1980 süreci sonrası Türkiye'de yaşanan ekonomik krizlerin analizi yapıldıktan sonra bu krizlerin dinamikleri üzerinde bir karşılaştırma yapılmıştır.

İkinci Bölümde ise; Küresel krizin, KOBİ'lerin dış ticaret hadleri üzerindeki etkisine dayalı bir değerlendirme yapıp, bu kriz süreci içerisinde başta devlet olmak üzere KOBİ'lerin rekabet gücünün korunması ve uluslararası arenada Türk şirketlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla yapılan teşviklere değinilmiştir. Bölümün sonunda ise KOBİ'lerin rekabet gücünün arttırılabilmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur.

Üçüncü bölümde; Ekonomik krizler ve ekonomik krizlerin KOBİ'ler üzerindeki olası etkilerine değinilmiştir. Bölümün ikinci başlığında ise KOBİ'lerde kriz yönetim süreçleri incelenip, literatürde yer alan kriz yönetim süreçlerinin KOBİ'lerdeki uygulanabilirliği analiz edilmiştir. Bölüm sonunda da KOBİ'lerin kriz sürecini en az hasarla atlatabilmeleri için orta ve uzun vadede olması gereken önlemler üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde; Eskişehir ili Organize Sanayi Bölgesi'nde KOBİ'ler üzerinde yapılan "2008 Küresel Krizin KOBİ'lerin İhracatları Üzerine Etkileri" isimli anket çalışmasının; amacı, beklentileri ve bulguları üzerine bir değerlendirme ve analiz yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise; 2008 Küresel Krizin KOBİ'lerin ihracatları üzerine etkileri ve KOBİ'lerde kriz yönetim süreçleri üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca Eskişehir'de yapılan alan çalışması sonucunda ortaya çıkan bulgular doğrultusunda,

Türkiye’de faaliyet gösteren KOBİ’lerin kriz süreci içerisinde başarılı olabilmesi, rekabet gücünün sürdürülebilir bir şekilde artması ve KOBİ’lerde dönüşümün etkin bir şekilde sağlanabilmesi için uygulanması gereken hususlar üzerine öneriler getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK KRİZLER VE TÜRKİYE

Bu bölümde; “Ekonomik Krizler ve Türkiye” başlığı altında, Türkiye’de yaşanan 5 Nisan 1994 krizi, Kasım 2000 krizi, Şubat 2001 krizi ve 2008 küresel krizi analiz edilmiştir. Bu bölümün ikinci başlığı altında ise Türkiye’de yaşanan bu krizlerin karşılaştırmaları yapılarak krizlerin hangi faktörlerden kaynaklandığı ve krizlerin ekonomik etkileri üzerine bir karşılaştırma yapılmıştır.

1. TÜRKİYE’DE YAŞANAN EKONOMİK KRİZLERİN ANALİZLERİ

Türkiye 1980 Liberalizasyon süreciyle birlikte dışa açılım konusunda önemli atılımlar sağlayarak çok kısa sürede aşırı derecede kapsamlı olmasa da ekonomisini dışa açmaya başlayarak otarşik ekonomi modelini terk etmiştir. Fakat gerek finansal sektörün yeteri kadar derinliğe sahip olmaması yani sığı bir yapıda olması, gerekse de reel sektörün rekabet gücünün yeteri kadar yüksek seviyelerde bulunmaması ve yanlış uygulanan bebek endüstriler tezinin reel sektörün gelişmesini sağlamaktan çok reel sektörün hantal bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Bu analizler doğrultusunda, Türkiye’de 29 yıllık süreç içerisinde köklü ve ekonomiyi derinden etkileyen birçok ekonomik krizin ortaya çıktığını söylememiz mümkündür. Bu krizlerde yukarıda saymış olduğumuz etkilerin yanı sıra devletin yeteri kadar ekonomik güce sahip olmaması, bütçe açığı ve dış ticarete cari işlemler açığının her geçen gün artarak devam etmesi de Türkiye’de yaşanan krizlerin kronik hale gelmesine sebep olmuştur.

1980 ve sonrasındaki süreçte Türkiye’de dört önemli kriz yaşanmıştır. Bunlar; 5 Nisan 1994, Kasım 2000, Şubat 2001 krizleri ile 2008 Küresel krizidir. Bu krizleri aşağıdaki gibi analiz etmemiz mümkündür.

1.1. 5 Nisan 1994 Ekonomik Kriz Analizi

20 Aralık 1994 tarihinde Meksika’da patlak veren ekonomik kriz, ekonomistler tarafından; nedenlerinin en detaylı şekilde incelendiği ve alınan önlemlerin etkinliğinin en fazla tartışıldığı bir ekonomik krizdir. Gelişmekte olan ülkeler de bu krizden etkilenmiş fakat devletler tarafından alınan önlemler krizin etkilerini büyük ölçüde azaltmıştır. Ancak Türkiye’de alınan yetersiz tedbirler ve izlenen yanlış politikalar Türk Ekonomisi açısından krizin boyutlarını arttırmıştır.

1990-1994 yılları arasında iç borcun sürekli artış göstermesi nedeniyle devlet, iç borçlanma faiz oranlarını düşürmek ve borçlanma vadesini uzatmak amacıyla 1993 yılı

sonunda finansman yöntemini değiştirmiştir. Buna karşın iç borçlanma senetlerine olan talebin azalması ve piyasalardaki fazla likiditenin dövize yönelmesi, istikrarsızlık ve döviz kurlarında aşırı dalgalanmaları beraberinde getirmiştir. 1993'ün son aylarında başlayan kurlardaki hareketlilik 1994'e girildiğinde etkisini arttırarak devam etmiştir.

5 Nisan kararları olarak adlandırılan istikrar paketinde, Hazine, DİBS piyasasını canlandırmak amacıyla iç borçlanma faizlerini arttırmış, borçlanma vadelerini de bir ay veya daha kısa vadelere kaydırmıştır. Bu gelişmeler sonrasında iç borçlanmada karşılaşılan güçlükler Mayıs 1994 sonuna kadar devam etmiştir. Devletin krize karşı almış olduğu bir başka önlem ise; 1993 yılında çıkarılan yasa ile Hazinesin, Merkez Bankasına olan borçlarının kapatılması ve ek bütçe ayrılarak, Hazinesin borçlanabilme imkânının iki katına yükseltilmesidir. Böylece Hazine, Merkez Bankası kaynaklarını kullanmaya başlamıştır.

Hazine'nin Merkez Bankası'ndan yoğun şekilde kısa vadeli avans yoluyla kaynak kullanması ise devalüasyon beklentilerini arttırmıştır. Bu dönemdeki kısa vadeli yabancı sermaye girişleri de ekonomide yapay ve istikrarsız büyümeye etki etmiş ve iç kaynak yetersizlikleri nedeniyle genellikle iç borçlanmanın finansmanı dış borçlanma yoluyla sağlamıştır. Alınan krediler ancak tüketim için kullanılabilir nitelikte olduğundan yatırım-tasarruf dengesizlikleri artmış ve diğer yandan da net ithalat artarak cari işlemler bilançosu olumsuz etkilenmiştir. Bunun sonucunda 1993 yılında dış borçlanmanın GSMH içindeki payı % 16.3 gibi çok yüksek bir orana ulaşmıştır.

1989-1993 yılları arasında Merkez Bankası tarafından faiz oranlarının arttırılmasına bağlı olarak kısa dönemli sermaye akımlarından devlet büyük kârlar elde etmiştir. Fakat Türk Lirası'nın aşırı değer kazanması, firmaların dış ticaret alanındaki rekabet gücünü zayıflatmış ve 94 krizi ile Avrupa Ekonomisi'nin durağan bir seyir izlemesi sonucunda Türkiye'nin ihracatı yok denecek kadar azalmış, ithalat oranları ise rekor bir seviyeye çıkmıştır.

1993 yılında dış ticaret açığı 14.2 milyar dolara, cari işlem açığı ise 6.4 milyar dolara yükselmiş, 1994 yılına gelindiğinde ise kamu bütçesinde 192 trilyon lira açık olduğu tespit edilmiştir. 819 trilyon lira olarak hesaplanan 1994 yılı bütçesinin % 37'si alınan borçların faiziyle birlikte ödenmesine ayrılmıştır. Faiz hadleri Hazine bonolarında %400'ü aşarken TEFE %121, TÜFE %106'ya yani üç haneli rakamlara ulaşmıştır.

Tablo 1: 1994 YILI TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER	1994
GSMH (Trilyon TL, Cari Fiy.)	3 887,9
BÜYÜME HIZI, GSYİH (%)	-6,0
BÜYÜME HIZI, GSMH (%)	-6,1
NÜFUS (Milyon Kişi)	61,1
İSTİHDAM (Milyon Kişi)	20,4
İHRACAT (Milyar ABD ,FOB)	18,1
İTHALAT (Milyar ABD, CIF)	23,3
CARİ İŞLEMLER DENGESİ (Milyar ABD)	2,6
DIŞ BORÇ/GSMH (Yıl Ortalaması Kuru)	0.45
İÇ BORÇ/GSMH	0.19
DİE Toptan Eşya Fiyat İndeksi (Yıllık % Değişme)	120,7
DİE Tüketici Fiyat İndeksi (Yıllık % Değişme)	106,3

Kaynakça: <http://www.dpt.gov.tr/Portal.aspx?PortalRef=3> ,Erişim Tarihi: 05.03.2009

5 Nisan 1994 tarihli ekonomik istikrar programında alınan önlemler sonucunda enflasyonun makul düzeylere indirilmesi amaçlanmış, ihracat artışına ithalat daralmasının eşlik etmesi sağlanmış, cari işlemler dengesi pozitif bir dengeye dönüşmüştür. Bu önlem paketiyle birlikte yüksek faiz artışları teşvik edilmiştir. İzlenen ekonomi politikalarıyla GSMH yılsonunda % 6 dolaylarında küçülmüştür. 1995 yılı, ekonominin yeniden büyüme seyri izlediği bir yıl olmuştur. GSMH’de % 8.1’lik büyümeye karşın fiyat artışları bu yılda yeniden istikrar programı öncesindeki düzeyine dönmüştür. Bunun nedenleri kısaca şöyle sıralanabilir:

1) Piyasadaki aşırı likiditeyi düşürmeye yönelik para politikası uygulanamamıştır. Hazine Merkez Bankası'ndan doğrudan para kullanmaya devam etmiştir.

2) Siyasal iktidara duyulan güvensizlik uygulanan istikrar programının uzun ömürlü olmayacağını sinyallerini vermiştir.

Bu açıklamalar doğrultusunda, 5 Nisan 1994 kararları, çerçevesi tam belirlenmeden, siyasal ve yapısal sorunlar giderilmeden uygulamaya konulmuş ve başarısız sonuçlar alınmış bir ekonomik istikrar programı örneğidir. Bu da sonraki istikrar önlemlerine olan inançsızlığı da beraberinde getirmiştir.

1.2. Kasım 2000 Kriz Analizi

Türkiye Ekonomisi'nin, 2000-2001 yıllarında yaşadığı finansal krizlere yol açan ekonomik istikrarsızlıklar 1980 liberalizasyon sürecine kadar dayanmaktadır.

1997 yılı sonunda enflasyon oranı %100'lere ulaşmış, aynı zamanda dış borç açığı büyürken ülke içindeki iç borçlarında geri çevrilemez bir duruma gelmiştir. Bununla birlikte, 1998 yılında yaşanan Asya ve Rusya finansal krizi Türkiye'yi mal ve hizmet ihracatı yönünden olumsuz etkilerken, aynı zamanda Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok ülkede sermaye kaçışlarına yol açmıştır. 1999 yılında ise diğer dışsal faktörlerinde etkisiyle ihracat ve turizm gelirleri azalmış, kapanan iş yeri sayısı artmış ve işsizlik oranları hızlı bir şekilde artış trendi içersine girmiştir. 1999 yılının sonlarında ekonomi çok karamsar bir yapıya bürünmüştür. Bununla birlikte ekonomik büyüme % - 6.1 oranında gerçekleşirken, enflasyon %70'lere ulaşmıştır ve bütçe açıkları artmıştır.

Ekonomik alanda yaşanan tüm bu olumsuzlukları giderebilmek için, 2000 yılında IMF ile stand-by anlaşması imzalanarak yeni bir ekonomik programa geçilmiştir. Bu program üç ayaktan oluşmaktadır. Birinci ayakta, bütçe ve kamu kesiminde sıkı bir mali disiplin uygulaması yer almaktadır. Bu çerçevede KİT açıklarının azaltılması sıkı bir bütçe oluşturulması ve tarım kesimine sağlanacak desteklerin enflasyon oranı kadar artırılması hedeflenmiştir. İkinci ayakta ise yapısal reformların ve özelleştirmelerin yapılması öngörülmektedir. Üçüncü ayak da ise; sabit kur uygulaması ile döviz kurlarının belirlenmesi yer alıyordu. Nitekim üçüncü ayağın gerçekleşebilmesi için ilk iki ayağın gerçekleşmesi gerekiyordu.

Programın bütçe dayanağında Hazine; dış borçlanmayı arttırmayı ve iç borçlanmayı azaltmayı, iç borçlanmanın yaratacağı finansman boşluğunu da artan vergi gelirleri ve dış borç artırımı ile karşılamayı hedeflemektedir. Bu programın temel amacı; enflasyonu düşürmek ve ekonomide sürdürülebilir bir büyüme sağlamaktır.

IMF ile yapılan stand-by anlaşmasıyla birlikte ekonomide olumlu gelişmeler gerçekleşmeye başlamıştır. Nitekim 1999'da %106 oranında gerçekleşen enflasyon Ocak 2000 de %37'ye; interbank piyasası gecelik faiz oranı %66.'dan %34.1'e düşmüştür. Önemli gelişmelerden biri ise programın etkisiyle geleceğe ilişkin devalüasyon riski ortadan kalktığı için bankaların açık pozisyonlarını yükseltmeleri yönünde olmuştur.

2000 yılı Ekim ayı sonunda Türkiye ekonomisine bakılacak olursa ekonomik büyümenin %6.5-7 oranında gerçekleştiği görülmektedir. Bu büyümenin gerçekleşmesindeki en önemli etken gerek iç piyasaya gerekse dış piyasaya yönelik talep canlılığıdır. Enflasyon

oranındaki azalmanın istenilen seviyelere düşürülmemesinin temel sebebi ise, bankaların bireysel kredilerle tasarrufları tüketime teşvik etmesidir. Bununla birlikte özelleştirmeler artış göstermiş ve çeşitli alanlarda reformlar yapılmıştır. Ancak bu dönemde en önemli sorun cari açığıdır. Ama cari açığın önemli bir sorun yaratacağı düşünülüyordu. Dolayısıyla kasım ayının başında kriz görünüyordu

Faizlerin artmaya başlaması ile bankalar ellerindeki hazine kâğıtlarını çıkarmaya başlamışlardır. Likidite sıkıntısı çeken ve ellerindeki kâğıtları fonlamak zorunda kalan bankalar büyük kayıplarla karşı karşıya gelmişlerdir. Diğer taraftan yabancı yatırımcılar ülkemizden hızla çıkmaya başladılar. Bu durum faizleri daha da arttırdı.

Bundan önceki kriz süreçlerinde olduğu gibi bu kriz sürecinde de reel sektördeki talep canlılığı azalmıştır, dolayısıyla firmaların stokları artmıştır.

Sonuç olarak, yapılan analizler doğrultusunda, Kasım 2000 krizine içsel dinamiklerden kaynaklanan bir likidite krizi dememiz mümkündür.

1.3. Şubat 2001 Kriz Analizi

24 Ocak 1980'den sonra Türkiye'de ikinci büyük kriz 2000 yılı sonlarında ve 2001 yılı başlarında yaşanmıştır. Bankalardaki portföy kayıplarından ve likidite problemlerinden kaynaklanan Kasım 2000 krizi Türk ekonomisinde derin izler bırakmış ve tüm bankacılık sisteminde güven kaybına yol açmıştır. Kasım 2000 krizinde meydana gelen ekonomik istikrarsızlıklara yanlış çözüm yolları ile yaklaşılması ve krizden sonraki dönemde de bu durumun devam etmesi Türkiye ekonomisinin Şubat 2001 krizine sürüklenmesine sebep olmuştur.

Şubat 2001 Krizi; finansal yapıdaki zayıflık, uluslararası portföy yatırımlarının döviz kompozisyonu, vade süresi, yurtiçi kredilerin maliyeti ve dağıtımına kadar birçok konuyu kapsamaktadır. Bunun yanı sıra banka bilançolarının aktif ve pasif tarafında alışık olunmayan risklerle karşılaşılması bankaların açık pozisyonlarının bu döneme rastlaması bankaların finansal yapılarındaki kırılganlığı arttırmıştır. Ayrıca kamu bankalarının yaklaşık 25 milyar dolar tutan borçlarının kamuya devredilmesi piyasalar üzerindeki baskının artmasına neden olmuştur. Bankaların içinde bulunduğu likidite sıkıntısı interbank piyasasında faizlerin aşırı yükselmesine ve faiz üzerindeki baskının artmasına yol açmıştır. Şubat ayı başlarında Net İç Varlıklar azalma eğilimi içerisine girmiş ve durgunluk ortamında parasal taban daralmıştır. Bu ortamda; 19 Şubatta Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Bülent Ecevit arasında yaşanan bir tartışma sonucunda bu olumsuzluklara siyasi istikrarsızlık da eklenmiştir. Bunun sonucunda finansal kriz derinleşmiş ve döviz krizi de bu sürece eklenmiştir.

21 Şubat'ta kamu bankalarının açıkları için Merkez Bankası'nca 'son borç veren banka prensibi' ile borcunu ödemeyen bankalara borç vererek, ödemeler sisteminin tıkanmasını önler, anlayışı zamanında uygulanmamıştır. Merkez Bankasının bu tutumu ekonomide oldukça önemli bir olumsuzluk yaratmıştır. Merkez Bankası sistem içindeki bağımsızlığını yanlış yorumlamıştır. Bu durumda sistem açık vermiş ve faizler yükselmiştir. Nitekim 21 Şubat ayında %5000'e ulaşan gecelik faiz oranları kaydedilmiştir. Büyük ölçüde zayıflamış olan bankacılık sistemi, bankalar arası ödemeler sisteminin durmasından dolayı bir çöküşle karşı karşıya kalmıştır. Ekonomik risklerin artması sonucunda, uygulanmakta olan sabit döviz kurundan vazgeçilerek Şubat 2001'de dalgalı döviz kuruna geçilmiştir. Buna bağlı olarak Merkez Bankası verilerine göre Türk lirası bir gecede %39 dolayında değer kaybetmiştir (http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_09.pdf, Erişim Tarihi: 25.01.2009)

GSMH ve sektörel bazda büyüme hızlarında 2000 ve 2001 krizlerinin yol açtığı belirsizlik ortamına bağlı olarak düşüş yaşanmıştır. 2001 yılı Türkiye ekonomisinde GSMH sabit fiyatlarla %9.4, dolar bazında ise %26.6 oranında küçülmüştür. Sektör bazında ise küçülme hızları tarımda % -6.1, sanayide % -7.5, inşaat sanayisinde % -9.4, imalat sanayisinde % -8.1 seviyelerindedir. Aynı zamanda 2001 yılında 17.4 milyar dolarlık dış ticaret açığı ortaya çıkmıştır. İthalatta ise %25.7'lik bir düşüş yaşanmıştır.

2001 yılında sabit kur sistemi terk edilerek dalgalı kur sistemine geçilmesi ile birlikte Nisan 2001'de Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya konulmuştur. Bu programın amacı sabit kur sisteminden dalgalı döviz kuruna geçilmesi sonucunda ortaya çıkan güven bunalımını ve istikrarsızlığı ortadan kaldırmak, ekonomiyi ve kamu yönetimini yeniden yapılandırmaktır. Bu program bazı temel ilkelere dayandırılmıştır. Piyasalarda güven ortamının oluşturulması kamuda kaynak tahsisinde şeffaflık ve yolsuzlukla mücadele, ekonominin yeniden yapılandırılması için gerekli destek şeklinde temel ilkeler yer almaktadır. Bu temel ilkeler çerçevesinde; bankacılık sektöründe hızlı ve kapsamlı bir yapılandırma, kamu finansman dengesini kalıcı bir şekilde güçlendirme ve enflasyona karşı kararlı bir mücadele öngörülmüştür.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde; 2001 krizinin 2000 krizi sürecinde izlenen hatalı ekonomi politikaları sonucunda ortaya çıkan bir kriz olduğunu ve içsel dinamiklerden kaynaklanan bir süreç olduğunu söylememiz mümkündür.

1.4. 2008 Küresel Krizi Analizi

2008 yılının ikinci yarısında dünyayı etkisi altına alan finansal krizin kaynağı, 2007 yılının başlarında ABD'nin finansal kesiminde ortaya çıkan sorunlardır. Mortgage krizi olarak

da adlandırılan 2008 küresel krizinin arka planında, 2002 yılı sonunda FED'in kısa vadeli faiz oranını %1'e çekmesi ve düşük faizlere güvenilip bankalar tarafından tüketicilere yaygın ipotekli ev kredisi açılması yatmaktadır.

Büyük boyutlu yatırım bankaları ve bu bankaların tahvillerleştirdiklerini sigortalayan şirketler, bunlara en üst derecede güven gösteren "rating" kurumlarının birlikte karıştığı bu zincirleme vaka 2007 yılından itibaren ABD için problem oluşturmaya başlamıştır. "Toksik maddeler" adı verilen bu tahvillere piyasalarda yatırım yapanlar, yatırım bankaları ve sigorta şirketlerinin yaşadığı büyük sarsıntının ardından bu olumsuz etkiyi ilk hisseden kesim olmuştur. Yani, finansal kriz ilk aşamada küresel piyasalardaki bu "toksik maddeler" yoluyla yayılmıştır.

Türkiye'de yatırım bankacılığı olmadığı gibi bu "toksik madde" denen tahvillere ticaret bankaları yatırım yapmadıkları için, bankacılık sistemi bu kriz sürecinden doğrudan etkilenmemiştir.

Tablo 2: 2003-2008 Yılları İtibari İle Sektörel Değişim Oranları ve GSYİH Değişim Oranları

YILLAR	TARIM(%)	İMALAT SANAYİ (%)	İNŞAAT SANAYİ (%)	GSYİH (%)
2003	-2,2	8,4	7,8	5,3
2004	2,7	11,9	14,1	9,4
2005	6,6	8,2	9,3	8,4
2006	1,3	8,4	18,5	6,9
2007	-7,3	5,4	5	4,5
2008*	-	*0,7	-	*2

* ilk on aylık tahmin

Kaynakça: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=22&ust_id=7, Erişim Tarihi: 06.03.2009

Finansal krizden önce Türkiye'de reel kesimde bir duraklama başlamış, GSYİH büyüme hızı 2007'de %4.5'a düşmüştür. Tarımdaki şiddetli gerilemeyi (% -7.3), imalat sanayisindeki ve inşaat sanayisindeki yavaşlama (sırasıyla %5.4 ve %5) tamamlayınca, GSYİH'deki artış 2002 yılında gerçekleşen büyüme oranının da altına inmiştir.

2007'de dünyada henüz reel kesimde ciddi bir duraklama yaşanmamıştır. Finansal krizi olanca şiddetiyle yaşayan ABD, İngiltere ve Japonya %2, Euro alanı ülkeleri %2.6 oranında büyürken, dünya da %3.7 oranında büyümüştür. ABD'de dahi üç otomotiv devinin (General Motors, Ford, Chrysler) sorunlarının ortaya dökülmesi 2008 yılını beklemiştir. Yani finans krizi reel kesimi hemen etkilememiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise 2002 sonrası "bol fon, ucuz kredi" döneminin yüksek büyüme hızını sürdürüyorlardı; Çin (%11.9), Rusya (%8.1), Arjantin (%8.7), Endonezya (%6.3), Hindistan (%9). Fakat 2008 yılının ikinci yarısından itibaren küresel kriz iyice genişleyerek tüm dünyayı etkisi altına almaya

başlamıştır. Finansal sektörün reel sektörü besleyememe durumu daha da artarak reel sektörde büyük gerilemelere sebep olmuştur.

2008 küresel krizi Türkiye’yi de birçok gelişmekte olan ülkeyi olduğu gibi büyük oranlarda etkilemiştir. Başta KOBİ’ler olmak üzere birçok şirket iflas etmiş ya da kapanma durumuna gelmiştir. Türkiye’de finansal sektörün yeteri kadar derinliğe sahip olmaması reel sektörün bu durumdan daha fazla etkilenmesine yol açmıştır. Devlet tarafından MB aracılığıyla piyasalara müdahale edilmesi ve faiz oranlarının aşağıya çekilmesi ayrıca doların 1.70 TL seviyelerine kadar yükselmesine izin verilmesi ihracatçı firmalarımızı az da olsa rahatlatmıştır.

2000-2001 dönemlerinde yaşanan krizlere oranla daha geniş çaplı olan 2008 krizi devletin, KOBİ’lerin rekabet gücünü kaybetmemesi için daha kapsamlı teşvikler uygulamasına neden olmuştur. Bu amaçla; Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Kalkınma Bankası ile Ziraat Finansal Kiralama arasında “KOBİ Kalkındırma Kredisi” anlaşması, Halk Bank ile Fransız Kalkınma Ajansı arasında 2011’e kadar sürecek olan “KOBİ Dönüşüm Projesi” imzalanmıştır, bunun yanı sıra IMF ile yeni bir kredi anlaşması imzalanmaya çalışılmakta ve müzakereler devam etmektedir. Ayrıca tekstil sektöründeki KOBİ’lerin belirlenecek illere taşınmaları halinde yeni yatırımlar için KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, faiz desteği, kurumlar ve gelir vergisi indirimi, yatırım yeri tahsisi gibi teşvikler öngörülmektedir. Öngörülen bu teşviklerle KOBİ’lerin rekabet, ihracat yapabilme gücünün artırılması ve kriz yönetimi hakkında KOBİ’lerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi hedeflenmektedir. Bu politikalarla küresel krizden en az zararla çıkılması düşünülmektedir. Fakat bu izlenen politikaların yeterli olup olmadığı hala bir tartışma konusudur.

Bu başlık altında yapılan analizler doğrultusunda 2008 Küresel Krizi, 2000-2001 krizlerine oranla küresel çaplı olması ve dışsal faktörlerden kaynaklanması sebepleriyle farklılıklar göstermektedir.

2. KRİZ ANALİZLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye’de yaşanmış olan ekonomik krizlerin temel ortak noktaları bir finansal kriz niteliği taşımalarıdır. 1994 krizinde yaşanmış olan finansal gerileme, Kasım 2000 likidite krizi, Şubat 2001 döviz kuru sorunu ve son olarak yaşanmakta olan 2008 küresel krizi sonucunda oluşan ekonomik istikrarsızlıkların altında finansal sorunlar yatmaktadır. Ayrıca son 15 yıllık periyot içerisinde yaşanmış olan 4 önemli kriz, sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyüme hedeflerinin alt üst olmasına neden olmuştur.

2008 küresel krizi haricinde Türkiyede yaşanmış olan ekonomik krizlere IMF ile yapılan stand-by anlaşmaları her zaman çözüm yolu olarak görülmüştür. Stand-by anlaşmaları sonucunda yapılan istikrar programları uygulamaya konulduğu anda olumlu sonuçlar verirken belirli bir süre sonra yeni bir krize yol açacak kadar ekonomik

istikrarsızlıklara sebep olmuştur. Bu krizlerin hepsinin Türkiye üzerindeki olumsuz etkileri büyük olmakla birlikte, izlenen politikalarındaki belirsizlikler bu krizlerin etkilerini arttırmıştır.

Finansal piyasaların yeterince derinliği sahip olmamasının yanı sıra reel sektörde de yeteri kadar kaynak birikimi olmaması ve piyasaların %90'ına yakın kısmının KOBİ'lerden oluşması da büyük bir handikapı beraberinde getirmiştir.

Son 15 yıllık periyodun analizi yapıldığında, 2008 küresel kriziyle, 1994-2000-2001 krizleri arasında büyük farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıkların başında 2008 küresel krizinin dışsal dinamiklerden kaynaklanması diğer krizlerin ise içsel dinamiklerden kaynaklanması gelmektedir. 2008 kriziyle birlikte küresel çapta daralan reel pazarlar, uluslararası finans sektöründe yaşanan ve başta Lehman Brothers, AIG gibi uluslararası büyük finans kuruluşlarının iflasıyla sonuçlanmıştır. Mortgage krizi olarak da adlandırılan 2008 küresel krizinin temel problemi üretim refleksinin tüketim refleksinden daha yüksek seviyelerde olması ve tüketimin doyum noktasına ulaşmış olmasıdır. 1994, 2000 ve 2001 krizlerinde ise durum 2008 küresel krizinden daha farklı bir süreç izlemektedir. Bu dönemlerde Türkiye ekonomisini krize sürükleyen etkenler genellikle içsel olmakla beraber, bunlar; siyasal istikrarsızlıklar, ekonomi politikalarının uygulanmasındaki belirsizlikler, 1980'lere kadar izlenen otarşik politikalar çerçevesinde ekonominin çok uzun süreler boyunca dışa kapalı bir yapı sergilemesi sonucu oluşan döviz krizleridir.

İKİNCİ BÖLÜM

2008 KÜRESEL KRİZİNİN KOBİ İHRACATI ÜZERİNE ETKİLERİ

Bu bölümde; “2008 Küresel Krizinin KOBİ İhracatı Üzerine Etkileri” başlığı altında, 2008 Küresel Krizinin KOBİ’lerin dış ticaret işlemleri üzerindeki etkisine değinilip, ithalat-ihracat işlemleri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Bölümün ikinci başlığında ise rekabet gücünün korunması için alınan önlemler analiz edilerek, üçüncü başlıkta rekabet gücünün korunması için yapılan analizler doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

1. 2008 KÜRESEL KRİZİNİN KOBİLERİN DİŞ TİCARET İŞLEMLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

2008 Küresel Krizi’nin dünya genelinde hızlı bir şekilde yayılması ve zincirleme bir etki olarak nitelendirebileceğimiz bir şekilde başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünya ülkelerini ve bu ülkelerin ticaretinin bel kemiği olarak adlandırabileceğimiz KOBİ’lerin ticaret hadleri üzerindeki olumsuz etkileri son derece büyüktür.

Finansal bir kriz olarak adlandırabileceğimiz 2008 Küresel Krizi kısa bir süre içerisinde etkisini reel sektör üzerinde de göstermeye başlamıştır. Krizin reel sektöre sıçramasıyla birlikte birçok firmanın üretim refleksleri azalmış ya da durma konumuna gelmiştir. Bunun nedeni olarak ise piyasadaki fazla arz potansiyeline karşın piyasadaki talep potansiyelinin istenilen seviyelerde bulunmamasını söylememiz mümkündür. Reel ve Finansal piyasalarda eşanlı olarak etkisini sürdüren 2008 Küresel Krizi’nin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’deki KOBİ’ler üzerindeki etkilerini de ele alacak olursak bunu iki alt başlık halinde incelememiz mümkündür.

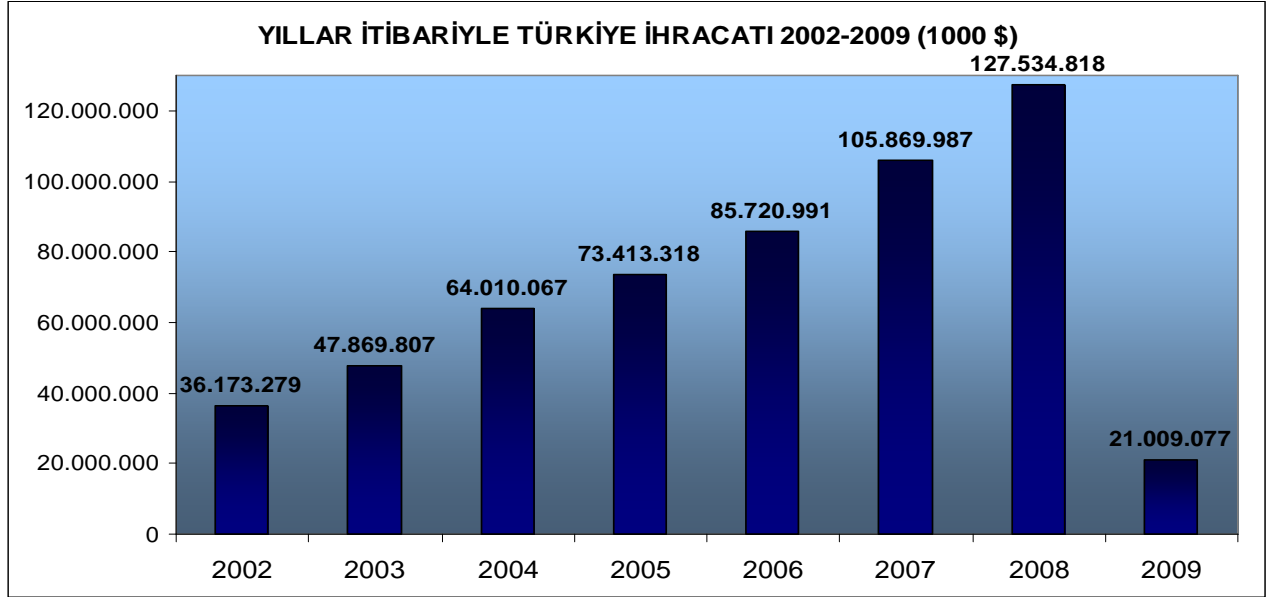
1.1. KOBİ’lerin İhracat Hadleri Üzerine Etkileri

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından ihracat, kalkınma sürecinde gereksinim duyulan yatırım ve ara malı ithalatını döviz darboğazına girmeden karşılamaya yardımcı olan bir işleve sahiptir. Diğer taraftan ihracat ileri ve geri bağlantıları ile ekonominin diğer sektörlerini uyarır, istihdamı artırır ve uluslararası iş bölümüne uygun bir kaynak dağılımına fırsat vererek ülke ve dünya refahının artmasına katkı sağlar (Yıldız ve Delice, 2001; 102). Bugün, gelişmiş ülkelerin dünya ticaretinden aldıkları pay da ihracatın kalkınmada ne kadar önemli bir işleve sahip olduğunu açıkça göz önüne sermektedir.

Türkiye’nin özellikle 2001 krizinden sonraki dönem içerisinde ihracat konusunda önemli atılımlar sergilemesi sonrasında öncelikle en kısa sürede istikrarlı bir ihracat yapısı oluşturmak, 2023 yılında 500 milyar dolarlık ihracat hacmine ulaşmak gibi çok önemli hedefleri bulunmaktadır. Bununla beraber Türkiye’nin son birkaç yıl içerisinde gösterdiği

performans ile söz konusu hedeflerde ne kadar kararlı olduğunu açıkça ortaya koyması da ülkemiz açısından olumlu bir gelişme olarak gösterilebilir. Fakat 2008 Küresel Krizi ile ihracat rakamlarımız ve hedeflerimiz her ülke de olduğu gibi büyük bir sekteye uğramış ve daralan dış piyasalar ihracat paylarımızın azalmasına sebep olmuştur.

Grafik 1: Yıllar İtibari İle Türkiye İhracatı 2002-2009

Kaynakça: http://www.tim.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=625&Itemid=135
Erişim Tarihi: 07.04.2009

Grafik 1’de Türkiye’nin gerçekleştirdiği ihracat rakamlarının 2002 yılı ile 2009 yılı Mart ayını kapsayan dönemdeki yansımaları görülmektedir. Türkiye’nin 2008 yılı da dâhil olmak üzere ihracat rakamları sürekli bir artış trendi içerisindeydi. 2008 yılı ihracat rakamları 2007 yılı ihracat rakamlarına oranla yaklaşık olarak %1.20 civarlarında bir artış göstererek 127 milyar dolar seviyelerine kadar yükseliş göstermiştir. Nitekim 2008 yılı son çeyreğinden itibaren etkisini göstermeye başlayan krizle birlikte reel sektör ve dolayısıyla reel sektör içerisindeki KOBİ’ler çok büyük sorunlarla karşı karşıya kalmış ve 2008 yılındaki krizin etkileri 2009 yılı ilk çeyreğine yansımış, ihracat rakamları büyük oranlarda düşüş göstermiştir.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre; Türkiye'nin 2009 yılı mart ayı ihracatı, geçen yılın aynı dönemine oranla % 34,92'lik düşüşle 7 milyar 127 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

İhracattaki gerilemenin büyük oranda Avrupa ülkelerindeki talep daralmasından kaynaklandığı söylememiz mümkündür. AB ülkelerinin ihracattaki payının %55'ten %48'e gerilemesi ihracattaki daralmanın temel nedeni konumundadır. İhracattaki düşüşte geçen yıla göre dolar kuru paritesindeki değişimin de etkili olduğu bir gerçektir. "Pariteden dolayı Euro bölgesine %13.29'luk bir düşüş olması, aynı şekilde kurlardaki yükseklik TL bazında ihracatı

da artırmış gibi görünse de bunun dolar kuru paritesinden kaynaklanan bir artış olarak nitelendirmemiz mümkündür.

İhracat içerisinde KOBİ'lerin paylarını değerlendirecek olursak, genel olarak bakıldığında da KOBİ'ler üretimlerinin ortalama %20-25'lik civarını (Türkiye'deki imalat sektöründeki KOBİ'leri baz aldığımızda) ihraç edebilmektedirler. Toplam ülke ihracatı içindeki payın ise %10 civarında olduğunu söyleyebiliriz. Toplam işletmelerin yaklaşık olarak %90'ı KOBİ'lerden oluşmasına rağmen, rakamların bu kadar düşük olması Türkiye'nin üretim dinamiklerinin ne denli yetersiz olduğunun bir göstergesidir. Özellikle ihracattaki daralmalar sonucunda ülke ticaret hadlerinin gerilemesi KOBİ'lerin zaten düşük seviyelerde olan ihracat rakamlarının daha da azalmasına ve birçok küçük ve orta boy işletmenin kapanmasına neden olmuştur.

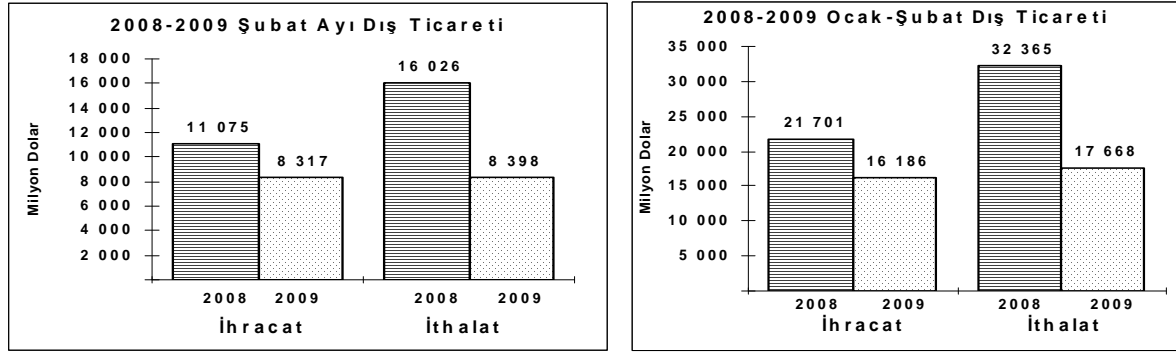
Bu değerlendirmeler sonucunda dördüncü bölümde yapılan anket çalışması doğrultusunda krizin KOBİ'ler üzerindeki olumsuz etkilerinin daha net yansımaları analiz edilecektir.

1.2. KOBİ'lerin İthalat Hadleri Üzerine Etkileri

Türkiye ekonomisi içerisinde pazar paylarıyla büyük yer tutan KOBİ'ler, sağladıkları istihdam olanaklarıyla birlikte, üretimleriyle de dışa bağımlı hammadde ve yedek parça ihtiyacını azaltmaktadırlar. Bunun temel nedeni ise KOBİ tarzındaki şirketlerin genellikle hammadde ve aramalı teminini nispi olarak yurt içi piyasalardan karşılama yolunu seçmelerinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu ve Gümrük Müsteşarlığı işbirliği ile oluşturulan geçici dış ticaret verilerine göre; 2009 yılı Şubat ayında; 2008 yılının aynı ayına göre ihracat %24,9 azalarak 8 317 Milyon Dolar, ithalat %47,6 azalarak 8 398 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde dış ticaret açığı %98,4 azalarak 4 951 Milyon Dolardan, 81 Milyon Dolara gerilemiştir. 2008 Şubat ayında %69,1 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2009 Şubat ayında %99'a yükselmiştir. (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4027>, Erişim tarihi: 09.04.2009)

Grafik 2: 2008-2009 yılları Dış Ticaret Rakamları Karşılaştırması

Kaynakça: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4027>, Erişim Tarihi: 09.04.2009

Şubat 2009 içerisinde; en yüksek ithalatı olan fasıl mineral yakıtlar, mineral yağlar (1 892 Milyon Dolar) olmuştur. Bu fasılı; makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam-parçaları (1 016 Milyon Dolar), elektrikli makina ve cihazlar (688 Milyon Dolar) ve demir-çelik (620 Milyon Dolar) izlemiştir.

Tablo 3: Aylara Göre Dış Ticaret Değerleri (Milyon \$)

1. Aylara göre dış ticaret		İhracat (FOB)		İthalat (CIF)		Dış Ticaret Dengesi		İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
Aylar	Yıl	Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	
Ocak - Şubat	2008	21 701		32 365		-10 664		67,1
	2009	16 186	-25,4	17 668	-45,4	-1 483	-86,1	91,6
Şubat	2008	11 075		16 026		-4 951		69,1
	2009	8 317	-24,9	8 398	-47,6	- 81	-98,4	99,0

2. Sektörlere göre dış ticaret

Sektörler	Şubat				Ocak-Şubat			
	2008		2009		2008		2009	
	Değer	(%)	Değer	(%)	Değer	(%)	Değer	(%)
İHRACAT (FOB)								
Toplam	11 075	100,0	8 317	100,0	21 701	100,0	16 186	100,0
Tarım ve Ormancılık	301	2,7	293	3,5	683	3,1	715	4,4
Balıkçılık	12	0,1	27	0,3	81	0,4	56	0,3
Madencilik ve Taşocakçılık	152	1,4	54	0,6	289	1,3	152	0,9
İmalat	10 572	95,5	7 916	95,2	20 562	94,8	15 210	94,0
Diğer	39	0,4	27	0,3	86	0,4	53	0,3
İTHALAT (CIF)								
Toplam	16 026	100,0	8 398	100,0	32 365	100,0	17 668	100,0
Sermaye (Yatırım) malları	2 277	14,2	1 355	16,1	4 466	13,8	2 558	14,5
Ara (Ham madde) malları	11 858	74,0	5 885	70,1	24 344	75,2	12 815	72,5
Tüketim malları	1 814	11,3	1 121	13,4	3 381	10,4	2 186	12,4
Diğerleri	79	0,5	37	0,4	174	0,5	110	0,6

USSS: Ekonomik faaliyetlere göre mal sınıflaması

GEGS: Geniş Ekonomik Grupların Sınıflaması

3. Ülke gruplarına göre dış ticaret

Ülke Grupları	Şubat				Ocak-Şubat			
	2008		2009		2008		2009	
	Değer	(%)	Değer	(%)	Değer	(%)	Değer	(%)
İHRACAT (FOB)								
Toplam	11 075	100,0	8 317	100,0	21 701	100,0	16 186	100,0
A-Avrupa Birliği (27 Ülke)	5 677	51,3	3 111	37,4	11 134	51,3	6 498	40,1
B-Diğer Ülkeler	5 398	48,7	5 207	62,6	10 567	48,7	9 687	59,9
İTHALAT (CIF)								
Toplam	16 026	100,0	8 398	100,0	32 365	100,0	17 668	100,0
A-Avrupa Birliği (27 Ülke)	6 256	39,0	3 111	37,0	12 264	37,9	6 242	35,3
B-Diğer Ülkeler	9 770	61,0	5 287	63,0	20 101	62,1	11 427	64,7

Kaynakça: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4027>, Erişim Tarihi: 09.04.2009

2. REKABET GÜCÜNÜN KORUNMASI İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Ülke ekonomisinin ve sosyal yapısının temelini oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler; küresel dönemin yoğun rekabet ortamında bir yandan üretim yaparak işletmenin faaliyetlerinin devam ettirilmesini sağlamaya çalışırken, diğer yandan da bilgi teknolojilerinin sınırlarının kalktığı ve mesafeleri yok ettiği dünyanın öbür ucundaki bilmediği rakiplerle rekabet edebilmek için güç kazanmak zorundadır.

KOBİ'ler Avrupa'da istihdamın %70'ini sağlamaları nedeniyle en fazla iş imkânı yaratan kurumlar olarak görülmekte ve bu nedenle Avrupa Birliği, üye ülkelerin KOBİ'lerinin gelişmesi, iç pazarda ve dış pazarda faaliyetlerini sağlıklı yürütebilmesi için devamlı olarak teşvikler sağlamaktadır. Ülkemizde ise KOBİ'lerin önemi son yıllarda anlaşılmaya başlanmıştır. KOBİ'lerin, Türkiye'deki mevcut işletmelerin ortalama %90'ını oluşturması ve istihdamının büyük bir kısmını karşılamasına rağmen istenilen düzeylerde gelişemedikleri görülmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafından yapılmış olan bir çalışmada, KOBİ'lerin temel sıkıntılarının; para, teknoloji ve pazar payı konusunda olduğunu göstermiştir. WTO'ya göre, KOBİ'lerin yapısal sorunlarının tespit edilerek, bu sorunların çözümünü sağlayarak dışa açılmalarını teşvik etmek gerekmektedir.

Türkiye'nin, KOSGEB'in koordinasyonunda aday ülke statüsünde katıldığı "Çok Yıllı Program"da KOBİ'lere yönelik genel politikaları şu şekilde belirlenmiştir;

- 1) KOBİ'lerde istihdam geliştirme önlemleri alınması
- 2) Bürokratik, mali ve sosyal engellerin azaltılması, basitleştirilmesi çalışma ortamlarının iyileştirilmesi, yeni işletme kurmanın teşvik edilmesi
- 3) İş yönetimi kalitesinin yükseltilmesi
- 4) Ar-Ge (İnovasyon) çalışmalarının desteklenmesi
- 5) Finans/kredi kaynaklarının geliştirilmesi
- 6) KOBİ'lerin iç pazara entegrasyonu ve uluslararası pazarlama açılımının desteklenmesi
- 7) Diğer önlemler
 - Bilgi çağına uyum sağlanması
 - Kamu ihalelerine katılımın desteklenmesi
 - İşletme kültürünün geliştirilmesi

Ülkemizde, KOBİ'lerin önemi giderek daha fazla anlaşılırken KOBİ destek politikalarının ve araçlarının istenilen düzeyde olmaması, yeterli kaynak ayrılabilmesi, sermaye birikiminin yetersizliği, genel iş ortamının elverişsiz olması, makroekonomik

dalgalanmalara uyum sağlamakta yaşanan güçlükler, sürekli yüksek enflasyon oranları, yüksek vergi oranları, üretimde girdi maliyetlerinin yüksekliği, teknolojik gelişmelere ve yeniliklere ayak uydurmada yaşanan zorluklar, yeni ürün ve teknoloji üretmede yetersizlikler KOBİ'lerin, Avrupa Birliği ve diğer gelişmiş ülkelerle rekabet edebilme gücünü olumsuz etkilemektedir.

KOBİ'lerin endüstriyel yapılanma için çok önemli olduğu kabul edilmekte ve ulusal KOBİ politikaları ve programları ile destek araçları oluşturulmaktadır. Uygun bir KOBİ politikası, mevzuat yetersizliği, devlet desteklerindeki yetersizlikler ve finansmanı da içeren yetersiz yapılanma gibi temel engelleri kaldırmaya ve dünya pazarlarında rekabet edebilecek güce sahip yenilikçi işletmeler oluşturmaya yönelik olmalıdır.

2.1. Devlet Tarafından Sağlan Sübvansiyonlar

Küçük ve orta boy işletmelere yeni yatırım olanakları sağlama, istihdam alanı geliştirme, teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma-geliştirme harcamaları oluşturma ve dış ticaret gücünü arttırmak amaçlarıyla devlet tarafından sübvansiyon ve muafiyetler sağlanmaktadır. Devlet tarafından sağlanan bu teşvikler; KOBİ'lerin uluslararası piyasalarda rekabet edebilmeleri için üretim, kalite ve standartları arttırmaları, açısından büyük bir önem taşımaktadır.

KOBİ'lerin destek unsurunu oluşturan teşvikler; Gümrük Vergisi İstisnası, Katma Değer Vergisi İstisnası, yatırım indirimi; vergi, resim, harç, istisnaları ve Yatırım Teşvik Fonu'ndan kredi tahsisi olmak üzere çeşitli mevzuatlardan oluşmaktadır. Aynı zamanda KOBİ'lere devlet tarafından; yurtdışı pazar araştırma desteği, danışmanlık desteği, proje desteği, patent desteği vb. teşvikler verilmektedir.

2008 krizi sürecinde ise; devlet, KOBİ'lerin rekabet gücünü kaybetmemesi için daha kapsamlı sübvansiyonlar uygulamak zorunda kalmıştır. Bu amaçla; Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Kalkınma Bankası ile Ziraat Finansal Kiralama arasında “KOBİ Kalkındırma Kredisi” anlaşması, Halk Bank ile Fransız Kalkınma Ajansı arasında 2011'e kadar sürecek olan “KOBİ Dönüşüm Projesi” imzalanmıştır. Bunun yanı sıra, “Beyaz Eşya Sektörü” bazı sektörlerde ise ÖTV ve KDV indirimleri uygulanmaktadır.

2.2. Finans Sektörü'nün Sağladığı Krediler

Küresel krizin KOBİ'ler üzerindeki etkisini azaltmayı ve KOBİ'lere finansal anlamda destek vermeyi amaçlayan KOSGEB İhracat Kredisi Destek Programı'nı oluşturmuştur. İhracatçı KOBİ'lere uygulanacak olan bu program ile oluşturulması planlanan kredi hacmi 1 milyar dolar olup, döviz bazlı kredi faizlerinin %10'ları aştığı dönemlerde 6 ay süreliğine

%1.1813 gibi düşük faiz oranıyla uygulanması kararlaştırılmıştır. 1 milyar dolarlık kredi paketinde kullanılacak kredi faizinin 1/3'ünü KOBİ'ler, 2/3'ü ise KOSGEB tarafından karşılanacaktır.

İhracatçı KOBİ'lere uygulanacak olan kredi desteğinin toplam üst limiti 200.000 dolar olup, üst limitin kullanılması durumunda en az 5000 KOBİ, kredi faiz desteğinden yararlanabilecektir. Nitekim 200.000 doların altında limitle kredi kullanılması durumunda ise kredi desteğinden yararlanabilecek KOBİ sayısı daha da artacaktır. Bu destek programında kullanılacak kredinin ilk 6 ayında ödeme yapılmayıp 6. ayın sonunda ödeme yapılmaya başlanacaktır.

Küresel krizin etkisini arttırdığı son dönemde, KOBİ'lere yönelik yeni kaynak temini ve yeni kredi programları oluşturulması gündemde olan bankaların, kredi paketleri kısaca şöyle özetlenebilir:

a) Halk Bankası: Dünya Bankası'ndan Halk Bankası'na aktarılan 200 milyon dolarlık ek kredinin, Halk Bankası tarafından; KOBİ'lere 1 yılı ödemesiz 4 yıl vadeli işletme kredisi ve 2 yılı ödemesiz 7 yıl vadeli yatırım kredisi olarak kullanılacağı açıklanmıştır. Proje kapsamında orta-uzun vadeli yatırım ve işletme kredilerinin yanı sıra çevre, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yatırımda bulunmak isteyen KOBİ'lere orta-uzun vadeli kredi desteği vererek, krediden yıllık cirosu 20 milyon doların altında 250 kişiden az istihdam sağlayan, imalat sanayi, tarıma dayalı sanayi, turizm, eğitim, sağlık, çevre koruma, yenilenebilir enerji, bilgi ve iletişim teknolojileri sektörleri ile bu sektörlerle doğrudan hizmet veren sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lerin yararlanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca %1.49'dan başlayan aylık faiz oranı ile "Hayallerim 2009" kredisini sunmuştur.

b) Türkiye Finans Bankası: Krizin olumsuz etkilerini engellemek amaçlı Türkiye Finans Bankası, 2008'in son haftalarında KOBİ'ler ve bireysel müşterilere yönelik 500 milyon TL'lik kredi paketi hazırlamıştır. Ayrıca son yıllarda yaşanan likidite sorununa bir çözüm olarak, yılsonuna kadar 500 milyon TL'lik bir kredi paketi daha reel sektörün kullanımına sunulacaktır.

c) Vakıfbank: Kısa veya orta vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere KOBİ'lere yönelik 60 ay vadeye kadar kullanılan aylık ya da 3 aylık dönemler halinde ödenebilir kredi imkânı sunmaktadır.

d) Türkiye Kalkınma Bankası: Kanunu gereği anonim şirketler dışındaki şirketlere kredi kullandıramayan Türkiye Kalkınma Bankası (TKB), Garanti Bankası aracılığı ile KOBİ'lere açılmayı hedeflemektedir. TKB kaynaklarından sağlanan 4 yıl vadeli 20 milyon

YTL 'lik kaynak, Garanti Bankası tarafından Ankara OSTİM ve İvedik 'teki imalatçı KOBİ'lere, kredi olarak kullanılacaktır.

e)Türkiye İhracat Kredi Bankası: Eximbank'ın, KOBİ'lere doğrudan ve aracı bankalar vasıtasıyla 4 yıl geri ödemesiz toplam 12 yıl vadeli ve uygun maliyetle kullanılacak kredilerin, imalat Sanayi, turizm ve lojistik sektörlerindeki yatırım projelerini finanse etmek amacıyla verilmesi kararlaştırılmıştır.

Daha birçok bankanın bunlara benzer sunmuş olduğu kredi paketleri dışında da Avrupa Birliği tarafından Türkiye'ye sağlanan mali destekler; Katılım Öncesi Mali Yardım (Hibeler), Topluluk Programları ve Avrupa Yatırım Bankası Kredileri olarak üç başlık altında incelenen bir mali destek programı düzenlenmiştir.

2.3. KOBİ Dönüşüm Projeleri

Küreselleşmenin etkilerinin hızla hissedilmeye başlandığı son zamanlarda KOBİ'lerin ortaya koyacakları rekabet ve büyüme stratejileri işletmelerin rekabet gücünü koruyabilmesinde önemli bir paya sahiptir. Bu nedendir ki KOBİ'lerin rekabet gücünü koruyabilmeleri için çeşitli projeler üretebilmeleri aynı zamanda bu projeleri hayata geçirebilmeleri içinde finansal kuruluşlarında destek almaları gerekmektedir. Bu konuda finans kuruluşlarının da KOBİ'lere verdiği destek yetersiz kalmaktadır

KOBİ Dönüşüm Projesi; KOBİ'lerde çevre ve iş sağlığının güvenliği, çalışanların sağlığının ve güvenliğinin sağlanması, doğal kaynakların verimli kullanılması gibi konuları içermektedir. Bu proje 2009-2011 yıllarını kapsamaktadır. Fransız Kalkınma Ajansı (FKA) ile 80 milyon Euro'luk kredi anlaşmasına imza atan Halk Bank anlaşma kapsamında bu projeyi gerçekleştirmektedir. Burada Halk Bankın amacı KOBİ'lere işletmelerini mevzuata uygun hale getirmek, OHSAS 18001 iş güvenliği ve sağlığı yönetim sistemi ile ISO 14001 çevre yönetim sistemini kurmak ve bunları belgelendirmek için ücretsiz danışmanlık yapmaktır. Proje kapsamında çevre ve iş güvenliği alanında yatırım yapmak isteyen KOBİ'lere kredi sağlanması hedeflenmektedir.

Halk Bankın yaptığı KOBİ Dönüşüm Projesi gibi KOBİ'lere yönelik, onların dezavantajını avantaja çevirecek projeler yapılmalı ve bu projelerin gerçekleşmesi için finansal kuruluşlardan gerekli destek sağlanmalıdır.

3. KÜRESEL KRİZİ İÇERİSİNDE KOBİ'LERİN REKABET GÜCÜNÜN KORUNMASI İÇİN GETİRİLEN ÖNERİLER

Global dünyada hızla değişen teknoloji ve piyasaların küreselleşmesi rekabet koşullarını etkilemekte ve KOBİ'ler için yeni imkânlar tanımaktadır. Küreselleşmenin

yaşanıldığı bir dönemde ülkemiz işletmelerinin de küreselleşen dünyaya ayak uydurmaları gerektiği, uluslararası rekabete girmek için stratejik hedeflerini belirlemeleri ve teknolojik yenilikleri özümsemeleri gerekmektedir.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması; fiyat, kalite, miktar, zamanlama, esneklik, belirli ürünlerde uzmanlaşmanın sağlanması, yenilik yapma ve şirket birleşmeleriyle büyüme gibi şekillerde gerçekleştirilebilir. Bu rekabet boyutları arasında öncelikler belirlenmeli, ona göre uzun vadeli stratejiler saptanmalıdır.

KOBİ'lerin desteklenmesi için farklı teşvik ve finansman araçları gerekmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılabilmesi için;

- KOBİ'lerin hammadde tedarik sistemi, “ortak satın alma” stratejisi ile daha düşük maliyette girdi sağlayacak şekilde kurulmalıdır.
- Elektrik enerjisi, doğalgaz, işçilik gibi maliyeti etkileyen unsurlara sübvansiyon sağlanmalıdır.
- İnovasyon ve AR-GE teşvikleri “Danışma Havuzu”, “Ortak Araştırma Merkezi”, vb. uygulamalar, KOBİ'lere maliyeti minimize edecek bir şekilde oluşturulabilir.
- KOBİ'lerin finansmanında vergilendirme de göz önüne alınarak “uzun vadeli- düşük faizli” kredi uygulamaları gerçekleştirilebilir.

Bu desteklerin, ülkede uygulanacak sanayi politikaları ve doğrudan kaynak aktarılacak kesimlere yönelik planlama araçları ile ilgili olduğu belirtilmelidir (ERTEN, Cemil; KORAMAZ, Emin, Birgün Gazetesi,15.08.2007).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ'LERDE KRİZ YÖNETİMİ

Bu bölümde; ekonomik krizler ve ekonomik krizlerin KOBİ'ler üzerindeki olası etkilerine değinilmiştir. Bölümüm ikinci başlığında ise KOBİ'lerde kriz yönetim süreçleri incelenip, literatürde yer alan kriz yönetim süreçlerinin KOBİ'lerdeki uygulanabilirliği analiz edilmiştir. Bölüm sonunda da KOBİ'lerin kriz sürecini en az hasarla atlatabilmeleri için orta ve uzun vadede alması gereken önlemler üzerinde durulmuştur.

1. EKONOMİK KRİZ VE KOBİ'LER

Türkiye ekonomisi zaman zaman şiddetli ve etkisi uzun süren, zaman zaman da daha az şiddetli ve etkisi kısa sürede atlatılan ekonomik krizlerle karşı karşıya gelmiştir. Etkileri ve şiddet dereceleri her ne kadar farklı olsa da bütün krizler ülke ekonomilerini ve sosyal yapılarını önemli ölçüde etkilemektedir. Söz konusu krizler; ekonomideki finansal dengesizlikler, yönetsel problemler, yolsuzluklar, kayıt dışı ekonomi, dış borç-iç borç yükü, yüksek faizle borçlanma gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Türkiye ekonomisi 1980 yılında geçirdiği yapısal ve ekonomik dönüşümün ardından 1994, 2000, 2001 ve 2008 yıllarında dört büyük ekonomik kriz geçirmiştir ve yaşanan bu krizlerden hem ülke ekonomisi hem de ülke ekonomisinde önemli bir paya sahip olan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler olumsuz etkilenmiştir.

Kriz, en basit anlamıyla işletme örgütünün normal aktivitelerini tahrip eden önemli bir dengesizlik durumudur. Örgütün uzun ve kısa dönemli amaçlarını tehdit eden, acil tepkiler gerektiren ve bununla birlikte yanıt için karar verme süresini kısıtlayan ve en önemlisi varlığıyla karar verme birimlerini şaşırtan ve kararsızlığa yönelten bir süreçtir. Bu anlamda, kriz “ belirli bir anda veya son derece hayati olan bir zamanda daha kötüye dönüş noktası”, “kritik bir devreye ulaşan durum”, “çabuk uyum sağlamayı gerektiren değişiklikler”, daha kapsamlı bir değerlendirme de ise “tehdit edici şartlara müdahale edebilme yetersizliği” şekillerinde tanımlanabilmektedir (Gafuroğlu,2007,7).

Yaşanan krizler, Türkiye’de imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin ortalama %90’ını oluşturan KOBİ’lerin; teknoloji seviyesindeki düşüklük, ihracat yapma imkânlarının olmayışı, Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) danışmanlık hizmetlerinden yararlanamaması sonucu oluşan bilgi yetersizliği, finansman zorlukları gibi nedenlerden dolayı olumsuz olarak etkilenmelerine yol açmıştır.

Birbirini izleyen krizler gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. KOBİ'ler üretim düzeylerinde düşme, tüketimde azalma, kapasite kullanım oranının düşmesi, yatırımlarda azalma, işsizlikte artma şeklinde krizlerden etkilenmişlerdir. KOBİ'ler açısından en olumsuz durum ise, işletmelerin çalışma hayatlarına devam edemeyerek kapanmaları olmuştur. Türkiye ekonomisinin bel kemiğini oluşturan KOBİ'lerin krizlerden olumsuz olarak etkilenmelerini en aza indirmek için bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. KOBİ'lerin en önemli sorunlarından birisi olan finansman sorununun aşılmasını sağlamak için düşük faizli uzun vadeli krediler sağlamak, Eximbank kaynaklarını artırmak, ihracatçıyı enflasyona karşı koruyacak döviz kuru politikası belirlemek, kaliteli üretim imkânlarının sağlanabilmesi gerekmektedir (Kınaytürk, 2006,vi).

1994 yılında meydana gelen ekonomik krizde, ekonomi %6.1 oranında küçülmüş, bu küçülme ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. 1993 yılında %7.6 olan işsizlik oranı 1994'te %10.5'e yükselmiştir. 1993 yılında 1.5 milyon işsiz varken, 1994 yılında bu rakam 2.1 milyona ulaşmıştır. Bu krizde yükselen faizler nedeniyle kredi maliyetlerinin artması ve talep düşüşleri yatırımları azaltmıştır. Özel sektör sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payı 1993'te %17.4 iken 1994'te %16.5'e gerilemiştir. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının payı ise 1993'te %6.9 iken 1994'te %5.1'e kadar düşmüştür.

2000 krizinde krize önlem olarak uygulanmaya çalışılan yapısal reformlarının gerçekleştirilememesi, TL'nin değer kazanması nedeniyle ihracat ve ithalat dengelerinin bozulması KOBİ'leri çok zor duruma düşürmüştür. KOBİ'lerin büyük bir kısmı kriz nedeniyle küçülürken, geride kalanlar uygulanan istikrar politikalarıyla aynı doğrultuda hareket ederek ayakta kalmaya çalışmıştır.

2001 krizinde ise dalgalı kur uygulamaları nedeniyle işletmelerin girdi maliyetleri artmış, dolayısıyla fiyatlar yükselmiştir. Yükselen fiyatlar nedeniyle talep düşmüş, firmalarda üretimi azaltma yoluna gitmiştir. Üretim seviyelerinin azalması sonucunda şirketlerin yapmış oldukları yatırımlar da azalmış ve istihdam oranları düşmüştür.

2008 Küresel krizi KOBİ'lerin karşılaştığı en ağır krizlerden biridir. Yaşanan bu krizle birlikte istihdam oranları azalmış, üretim ve ticaret hadleri düşmüş, talep ve yatırım oranları ise düşme eğilimi içerisine girmiştir. İşletmelerin birçoğu kapanmanın eşiğine gelirken bir kısmı da iflaslarını ilan etmek zorunda kalmıştır.

Krizlerin KOBİ'ler üzerindeki bu etkileri Küçük ve Orta Boy İşletme'lerin çok ağır dönemler geçirdiğini, gerekli önlemler alınmazsa KOBİ'lerin çok daha zor durumlara düşebileceğini göstermektedir.

2000 krizinden sonra KOBİ'lerin krize karşı aldıkları önlemler 5 grupta toplanmaktadır. Bunlar vadeli satışların durdurulması, üretime ara verilmesi, ödemelerin ertelenmesi, ticari kredilerin kapatılması, istihdamın azaltılmasıdır.

KOBİ'lerin iş yapabilme yeteneklerinin ve rekabet güçlerinin arttırılması krizi kolay atlatabilme açısından büyük önem taşımaktadır. KOBİ'ler krizi atlama konusunda çok büyük sıkıntılar çekmektedirler ve bu sıkıntıları ana şirketler ve sektörlerin desteğiyle çözmek pek mümkün görünmemektedir. Bu durumda KOBİ'lere dış kaynak temini sağlanmalı ayrıca KOBİ'ler yüksek faizli kredi kaynaklarında kaçınıp büyümelerini ve gelişmelerini öz kaynaklarla finanse etmeye çalışmalıdırlar. Kaynak temini konusunda diğer bir alternatifse sermaye piyasalarıdır. KOBİ'lerin sermaye piyasasına girmelerini destekleyici programlar ortaya konmalıdır.

Kriz sürecinde öz sermayeyle çalışan işletmeler borç kullananlara oranla krizden daha az etkilenmektedirler. Son yaşanan krizde işletmelere küçülmeleri, kendi kaynaklarıyla çalışmaları ve yeni yatırımlara yönelmemeleri tavsiye edilmektedir.

2. KRİZ YÖNETİMİ VE KOBİ'LER

Kriz kavramında olduğu gibi, kriz yönetimine ilişkin olarak literatürde farklı tanımlar yapılmaktadır. Bir tanıma göre kriz yönetimi; karşılaşılabilecek bir kriz durumunda, kriz sinyallerinin yakalanarak değerlendirilmesi ve işletmenin kriz durumunu en az kayıpla atlatabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanması faaliyetlerinden oluşan bir süreçtir. Bir başka tanıma göre kriz yönetimi bir yöneticinin muhtemel tehlike durumlarında, örgüt amaçlarını kabul edilir bir maliyetle karşılamaya çalışma sürecidir. Ayrıca, kriz yönetimi, insan sağlığı ve güvenliğine yönelik tehditleri, kamu ve özel şirket malvarlığı kayıplarını ve işletme veya faaliyetleri üzerinde olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla bir örgütün beklenmedik durumlarla hızlı, etkili ve etkin bir şekilde mücadele etme yeteneği şeklinde tanımlanmaktadır. Kriz yönetiminin kendine has bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerden bazıları şunlardır.(Mısırlı,2005,3)

- Kriz yönetimi öncelikli olarak krizleri önceden görebilen, bunların çeşitlerini ayırt edebilen, bunlara göre gerekli önlemleri alabilen, bunlardan yeni şeyler öğrenebilen ve mümkün olan en kısa sürede toparlanabilen işletmeleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.
- Krizleri önleme yöneticilerin krizleri algılama şekillerine göre değişmektedir. Yöneticiler krizleri tehdit olarak algıladıklarında krizi önlemede başarı olasılığı artmaktadır.
- Kriz yönetimi başı ve sonu olmayan, süreklilik gerektiren bir uygulamadır.

- Kriz yönetimi krizlerin türüne göre oluşturulmaktadır. Her kriz türü kendine özgü işaretler ve çözümler içerdiğinden, kriz yönetimi kriz türlerine göre şekillenmektedir.
- Kriz yönetiminde başarıya ulaşma yöneticilerin kendilerine olan güvenlerinin artmasına ve morallerinin yükselmesine yol açacaktır.
- Kriz yönetimi önemli, gerekli, zor, karmaşık uzun zaman alan bir süreç olduğundan, esnek, yaratıcı, objektif, atak, cesaretli grup çalışmasını seven, harekete hazır, yeniliğe açık, beklenmeyen durumlarda bilinmeyene ya da istenmeyene de hazır olmayı gerektirir.
- Kriz yönetiminde iletişim, düzenleme, kontrol, maliyet, kültür, durumsallık, planlama, sistemlerin karmaşıklığı ve birbirine bağlılığı gibi etkenler kriz yönetiminde önem arz etmektedir.
- Kriz yönetimi bazı yetenekleri ve belirli bir toleransı gösterebilmeyi gerektirmektedir.
- Krizler stratejik hedefleri de tehdit altına aldığından kriz yönetimi stratejik yönetim kapsamında yer almaktadır.
- Kriz yönetim ekibi hem fiziksel hem de ruhsal açıdan eğitime tabi tutulmalıdır.

İşletmelerde kriz yönetimi altı aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:

- 1- Krizden kaçınmak(Krizi önlemek),
- 2- Krizi yönetmeye hazırlanmak,
- 3- Krizi saptamak(Kriz olduğunu kabul etmek),
- 4- Krizi dondurmak,
- 5- Krizi çözmek,
- 6- Krizden yarar sağlamaktır.

Kriz yönetimi sürecinde sorunların nedenlerinin doğru bir şekilde ortaya konulması çok önemlidir. KOBİ'lerin kriz dönemlerinde nasıl yönetilecekleri her sektörün işleyişine ve iş alanına göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle her firma kendine has kriz masası oluşturup, kendi işletmesindeki sorunlara uygun çözüm önerileri getirmelidir. Her işletmede sorunlara akılcı ve doğru çözüm önerileri getirilip, işletme maliyetlerini artırmadan toplam kaliteyi artırıcı çalışmalar yapılmalıdır. Çalışanlara işletmede yapılan yeni kriz yönetimi çalışmaları hakkında bilgi verilmeli gerekiyorsa çalışanlar eğitime tabi tutulmalıdır.

İşletmeler kriz yönetimi konusunda kendi finans yapılarına göre en ucuz ve en etkili çalışmaları belirlemeli ve en kısa zamanda bu çalışmaları uygulamaya başlamalıdır.

Kriz yönetimi konusunda uygulanan bazı stratejiler vardır. Bunlar:

1. **Stratejik Tahmin:** Örgütün yeni durumlara uyum sağlayacağı varsayımıyla geleceğe yönelik tahminler yapmayı gerektirir.

2. **Olasılık Planlaması:** Olaylar beklenildiği gibi gerçekleşmediğinde onların yerine konulan alternatif planlardır. Şirketlerin stratejik kararlarının büyük bölümü olasılık planlarına dayanmaktadır.
3. **Sorun Analizi:** Olasılık planlamasına benzer. İşletmenin dışsal çevresindeki eğilimleri geliştirerek şirkette karar verenleri tetikte tutmayı amaçlar.
4. **Senaryo Analizi:** Önceden belirlenmiş bir durumun sonuçlarının ayrıntılı olarak ortaya konulmasını sağlar.
5. **Kriz Yönetimi Takımı Oluşturmak:** Kriz dönemlerinde kriz yönetimi çalışmalarının yapılmasını sağlayacak takımlardır.

İşletmeler kriz yönetimi konusunda kendi finans yapılarına göre en ucuz ve en etkili çalışmaları belirlemeli ve en kısa zamanda bu çalışmaları uygulamaya başlamalıdır.

3. KOBİ'LERİN ORTA VE UZUN VADEDE ALMALARI GEREKEN ÖNLEMLER

KOBİ'ler çağın gerektirdiği profesyonel yönetim anlayışını benimsemek zorundadırlar. Bu konuda KOBİ çalışanlarının mesleki eğitimleri çok önemli bir yere sahiptir. Çalışanlara gerekli bilgi aktarımları yapılmalı ve gerekli eğitimler verilmelidir.

KOBİ'ler tüm faaliyetlerini ileri teknolojiyi kullanarak gerçekleştirmelidirler. İşletmeler yüksek rekabet gücüne sahip olabilmek ve tüketici taleplerini en iyi şekilde karşılayabilmek için bilgisayar destekli üretim teknolojileri kullanmalıdırlar.

Günümüzde KOBİ'lerin değişime uyum sağlayabilmeleri için, çağın gereği olan teknolojik gelişmelerden biri olan internetten (e-ticaret, e-pazarlama) yararlanmalarının yaygınlaşması kaçınılmaz bir hal almıştır. Böylece e-ticarete yaşanan hızlı gelişme, ülkemizdeki fiziki alt yapı yetersizliklerinin hızla tamamlanmasını ve gerekli hukuksal yapıya ilişkin çalışmaların bir an önce başlatılması ve sonuçlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. E-ticaretin geliştirilebilmesi için devletin her şeyden önce, gerekli teknik ve idari alt yapının kurulmasını sağlaması, hukuki alt yapıyı oluşturması, e-ticareti özendirecek önlemleri alması ve ulusal politika ve uygulamaların uluslararası politikalar ve uygulamalarla uyumunu sağlaması gerekmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin bilgi-iletişim teknolojilerinden etkin yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla eğitilmiş personel sıkıntısının giderilmesi ve yeterli bilgisayar ve donanımlarına sahip olmaları konusunda desteklenmeleri gerekmektedir. KOBİ'lerin e-ticarete yönelimlerini özendirecek tedbirler ve destekler süratle uygulamaya geçirilmeli, hükümetler, e-ticareti yaygınlaştırmak için KOBİ'lerin internete erişim maliyetlerini minimum seviyeye düşürerek, buna karşın telekomünikasyon hizmet ve

kalitesini yükseltecek tedbirler almalıdır. Ayrıca KOBİ'lere bu konuda bilgi ve teknik destek sağlayacak oluşumlara gidilmeli, bu anlamda KOBİ-Net'in etkinliği artırılmalıdır.

İşletmeler leasing, faktöring, risk sermayesi gibi finansal ürünlerden faydalanmalı, Kredi Garanti Fonu Uygulamalarına yönelmeli ve kriz ortamı içerisinde stoklarını kontrol altında tutmalıdır. Beklenmedik olumsuz gelişmelerle karşılaşmamak için stokların durumu hakkında sürekli olarak yöneticiler bilgilendirilmeli ve devamlı olarak stok yönetiminin yapılması sağlanmalıdır.

KOBİ'lere yönelik pazar araştırmaları, eğitim faaliyetleri için sanayi-üniversite işbirliklerinin oluşturulması ve düzenli aralıklarla sempozyum, panel, konferans gibi faaliyetlerin düzenlenmesi gerekmektedir. KOBİ'lerin Ar-Ge çalışmaları yapması için gerekli teşvik ve yardımlar sağlanmalıdır.

KOBİ'lerin ihracatta etkili bir model olan Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDŞ) biçiminde örgütlenmeleri konusunda bilgilendirilmeleri, özendirilmeleri ve desteklenmeleri gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİŞEHİR İLİNDEKİ KOBİLER ÜZERİNE ALAN ÇALIŞMASI

Bu bölümde; 2008 Küresel Krizin KOBİ'lerin ihracatları üzerine etkileri ve KOBİ'lerde kriz yönetim süreçleri üzerine genel bir değerlendirme niteliği taşıyan “anket çalışması” yardımıyla, Eskişehir’de faaliyet gösteren KOBİ tarzı işletmelerden ankete katılanların sorulan sorulara vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda SPSS programı ile analizler yapılacaktır.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın Amacı: Bu anket; günümüzdeki en önemli sorunlardan biri olan küresel krizin önüne geçebilmek için alınan önlemlerin yeterli olup olmadığını ve Eskişehir ilinde faaliyet gösteren KOBİ tarzındaki işletmelerin Küresel Kriz sürecinde, kriz yönetimi konusunda yaptıkları çalışmaların Türkiye’deki uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni: 2008-2009 yılında Eskişehir’de faaliyet gösteren işletmelerin tamamı.

Araştırmanın Örnelemi: Eskişehir’de faaliyet gösteren işletmelerden rassal olarak seçilen 100 işletme.

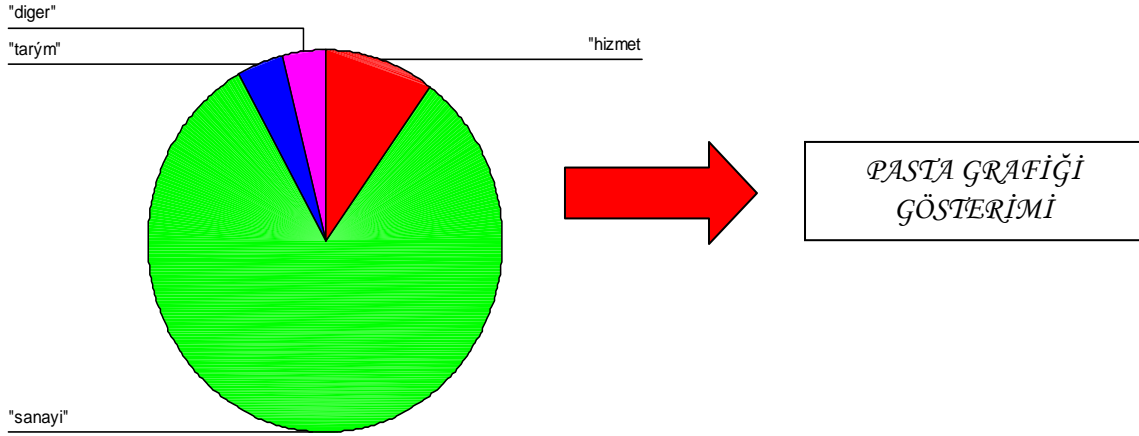
2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. Firmaların Faaliyet Gösterdiği Sektörlerin Frekans Tablosu

Statistics		N	Mean	Median	Mode	Variance	Minimum	Maximum	
		Valid	Missing						
SKTRCES		100	0	2,02	2,00	2	0,30	1	4

SKTRCES		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	"hizmet"	10	10,0	10,0	10,0
	"sanayi"	82	82,0	82,0	92,0
	"tarım"	4	4,0	4,0	96,0
	"diğer"	4	4,0	4,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	
Total		100	100,0		

SKTRCES Pie Chart

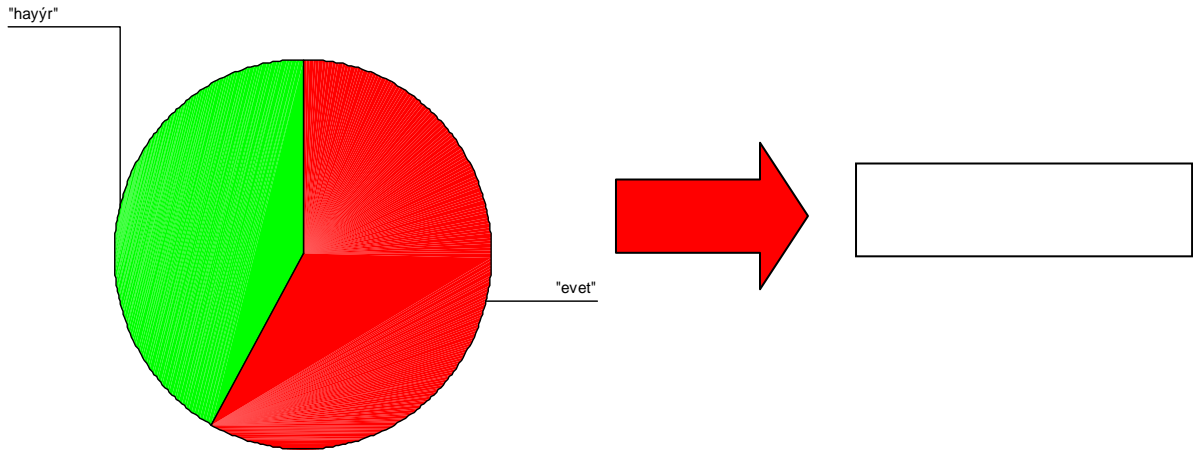
Açıklama: Ankete katılan 100 şirketin %82'si sanayi sektöründe, %10'u hizmet sektöründe, %4 ü tarım sektöründe ve %4 ü de diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir.

2.2. İşletmelerdeki Ortak Sayısı Frekans Tablosu

BIRORTK

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	"evet"	58	58,0	58,0	58,0
	"hayır"	42	42,0	42,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	
Total		100	100,0		

BIRORTK Pie Chart

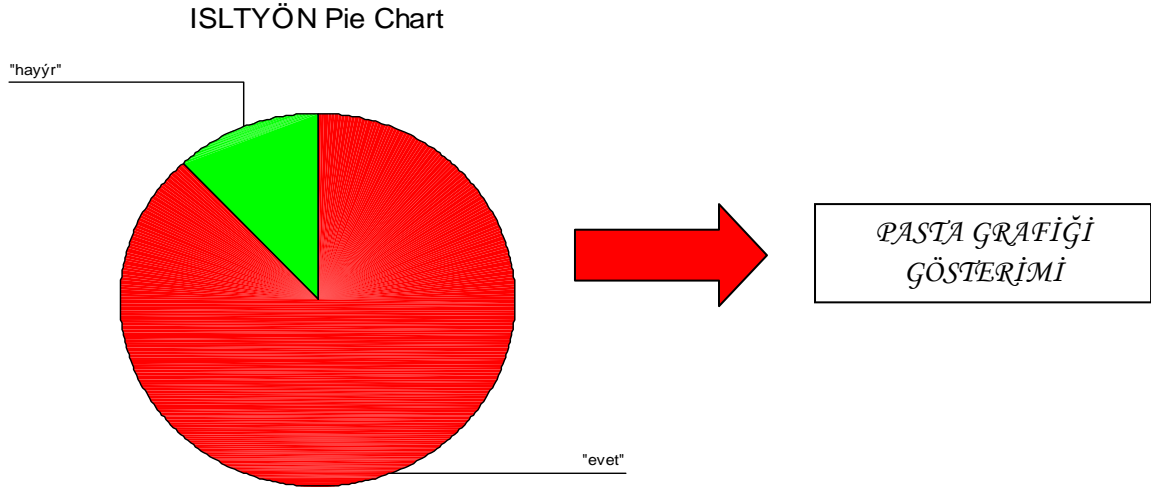

Tablonun Yorumu: Ankete katılan 100 şirketin %58' i tek ortaklıdır, %42'si tek ortaklı değildir.

2.3. KOBİ'lerin sahip (sahiplerinin) işletmede yönetici konumunda olup olmadıklarının frekans tablosu

ISLTYÖN

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	"evet"	88	88,0	88,0	88,0
	"hayır"	12	12,0	12,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	
Total		100	100,0		

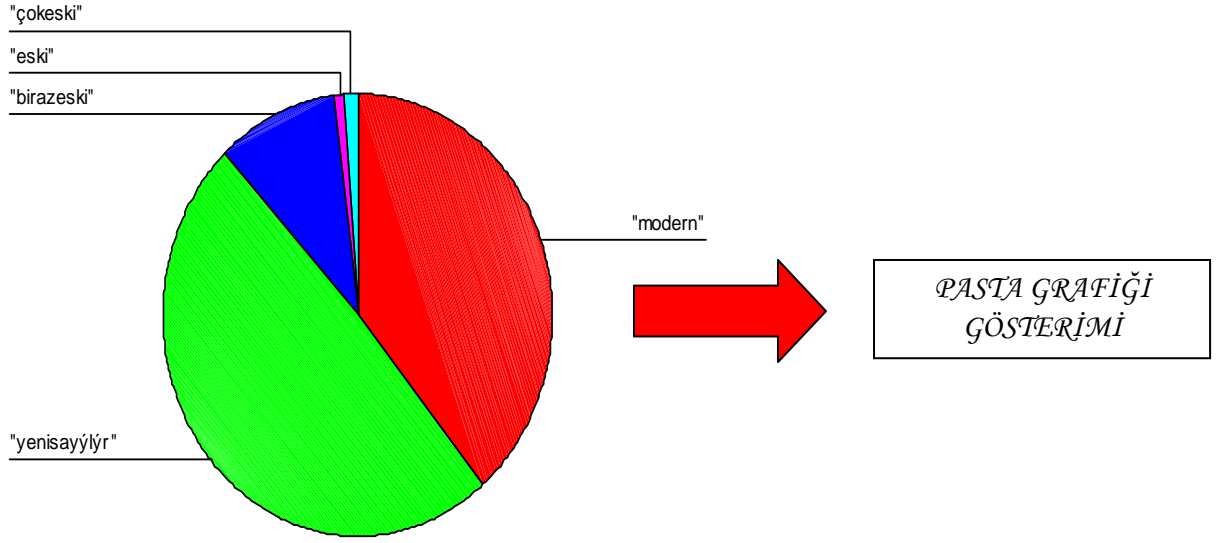
Tablonun Yorumu: Ankete katılan 100 şirketin %88'inde şirket sahibi aynı zamanda yöneticidir, %12'sinde ise şirket sahibi aynı zamanda yönetici değildir.

2.4. İşletmelerin Teknoloji Durumlarının Frekans Tablosu

TEKNDUR

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	"modern"	39	39,0	39,0	39,0
	"yenisayılı"	49	49,0	49,0	88,0
	"biraz eski"	10	10,0	10,0	98,0
	"eski"	1	1,0	1,0	99,0
	"çok eski"	1	1,0	1,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	
Total		100	100,0		

TEKNDUR Pie Chart

Tablonun Yorumu: Ankete katılan 100 şirketin %39'u modern, %49'u yeni sayılan, %10'u biraz eski,%1 i eski,%1'i çok eski teknoloji durumuna sahiptir.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
SKTRCES * TEKNDUR	100	100,0%	0	,0%	100	100,0%

Valid: Geçerli veri girişidir ve %100 'ü yani tamamı geçerli giriştir.

Missing: Yanlış veri girişidir, girişli veri yoktur.

Total: Toplam veri sayısı. Toplam 100 giriş yapılmıştır.

2.5. İki Değişken Arasındaki İlişki Tablosu

SKTRCES * TEKNDUR Crosstabulation

			TEKNDUR					Total
			"modern"	"yenisayılı"	"biraz eski"	"eski"	"çok eski"	
SKTRCES	"hizmet"	Count	6	3	1	0	0	10
		Expected Count	3,9	4,9	1,0	,1	,1	10,0
		% within SKTRCES	60,0%	30,0%	10,0%	,0%	,0%	100,0%
		% within TEKNDUR	15,4%	6,1%	10,0%	,0%	,0%	10,0%
		% of Total	6,0%	3,0%	1,0%	,0%	,0%	10,0%
"sanayi"	Count	29	43	8	1	1	82	
	Expected Count	32,0	40,2	8,2	,8	,8	82,0	
	% within SKTRCES	35,4%	52,4%	9,8%	1,2%	1,2%	100,0%	
	% within TEKNDUR	74,4%	87,8%	80,0%	100,0%	100,0%	82,0%	
	% of Total	29,0%	43,0%	8,0%	1,0%	1,0%	82,0%	
"tarım"	Count	2	1	1	0	0	4	
	Expected Count	1,6	2,0	,4	,0	,0	4,0	
	% within SKTRCES	50,0%	25,0%	25,0%	,0%	,0%	100,0%	
	% within TEKNDUR	5,1%	2,0%	10,0%	,0%	,0%	4,0%	
	% of Total	2,0%	1,0%	1,0%	,0%	,0%	4,0%	
"diğer"	Count	2	2	0	0	0	4	
	Expected Count	1,6	2,0	,4	,0	,0	4,0	
	% within SKTRCES	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	
	% within TEKNDUR	5,1%	4,1%	,0%	,0%	,0%	4,0%	
	% of Total	2,0%	2,0%	,0%	,0%	,0%	4,0%	
Total	Count	39	49	10	1	1	100	
	Expected Count	39,0	49,0	10,0	1,0	1,0	100,0	
	% within SKTRCES	39,0%	49,0%	10,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	% within TEKNDUR	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	39,0%	49,0%	10,0%	1,0%	1,0%	100,0%	

Tablonun Yorumu: Tablonun ilk satır ve ilk sütununun yorumunu yaparsak; üretim teknoloji durumu modern olan şirketlerin, %15'i hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin %60'ı modern teknolojiye, %30'u yeni teknolojiye, %10'u ise biraz eski teknolojiye sahiptir. Anketi yanıtlayan hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin içinde %6'sı modern,%3'ü yeni sayılan,%1'i biraz eski teknoloji durumuna sahip şirketlerdir.

2.6. Kİ-KARE Testi

H₀: Faaliyet gösterilen sektör çeşidi ile üretim teknolojisinin durumu arasında ilişki yoktur.

H₁: Faaliyet gösterilen sektör çeşidi ile üretim teknolojisinin durumu arasında ilişki vardır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,806 ^a	12	,964
Likelihood Ratio	5,340	12	,946
Linear-by-Linear Association	,014	1	,907
N of Valid Cases	100		

a. 17 cells (85,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,04.

Df: Serbestlik derecesi

Asymp sig: p değeri

Açıklama: Burada SPSS tarafından hesaplanan Pearson Chi-Square değeri:4,806 'dır. Asymp.Sig değeri ($p=0,964>0,05$) olduğu için H₀ hipotezi kabul edilir. Yani; faaliyet gösterilen sektör çeşidi ile üretim teknolojisinin durumu arasında ilişki yoktur.

2.7. Tanımlayıcı İstatistikler

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
S12	100	1,00	5,00	2,1400	1,1978
S1	100	1,00	5,00	3,9900	1,2512
S11	100	1,00	5,00	2,2800	1,4219
S10	100	1,00	5,00	3,3900	1,6323
S13	100	1,00	5,00	2,5900	1,2399
S14	100	1,00	5,00	4,3500	1,0952
S15	100	1,00	5,00	4,1600	1,1868
S16	100	1,00	5,00	4,0700	,9873
S17	100	1,00	5,00	3,8800	1,1035
S18	100	1,00	5,00	4,0300	,7171
S19	100	1,00	5,00	3,5900	1,1290
S2	100	1,00	5,00	3,9500	1,2340
S20	100	1,00	5,00	3,5500	,9886
S21	100	2,00	5,00	4,0600	,6639
S22	100	1,00	5,00	4,2800	,9648
S23	100	1,00	11,00	3,5600	1,3730
S24	100	1,00	5,00	3,6900	1,1520
S25	100	1,00	5,00	2,4000	1,1282
S3	100	1,00	5,00	3,7900	1,3655
S4	100	1,00	5,00	3,8500	1,4240
S5	100	1,00	5,00	3,7000	1,2268
S6	100	1,00	5,00	3,7300	1,0431
S7	100	1,00	5,00	3,1800	,9361
S8	100	1,00	5,00	2,0800	1,3757
S9	100	1,00	5,00	2,1100	1,2784
Valid N (listwise)	100				

Tablonun Yorumu: Burada Küresel krizin KOBİ'ler üzerinde etkileri ve KOBİ'lerde kriz yönetimi ile ilgili olan sorular vardır. Buradaki en önemli faktör (s14=4,35) kriz sürecindeki deneyimler sorusudur. İkinci en önemli faktör (s22=4,28) yani soru 22, üçüncü önemli faktör ise (s15=4,16) soru 15'tir.

2.8. T Testi

H₀: Ankete katılan şirketlerin üretim teknolojileri durumları ile "2008 Küresel Krizi firmanızın rekabet gücünü azalttı mı" sorusunu verilen cevapların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Ankete katılan şirketlerin üretim teknolojileri durumları ile "2008 Küresel Krizi firmanızın rekabet gücünü azalttı mı" sorusunu verilen cevapların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

Group Statistics

	TEKNDUR	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
S4	"modern"	39	4,2051	1,2178	,1950
	"yenisayılı"	49	3,5714	1,4860	,2123

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Mean	
									Lower	Upper
S4	Equal variances assumed	4,250	,042	2,149	86	,034	,6337	,2948	,756E-02	1,2198
	Equal variances not assumed			2,198	85,913	,031	,6337	,2883	,064E-02	1,2068

Tablo Yorumu: İki örnek varyansları Levene testi sonucuna göre p=0,042 değeri alfa değeri olan 0,05 den küçük olduğundan varyanslar homojen değildir. T Testi sonuçlarından varyansların eşit olmadığı duruma bakılır. p=0,031 olup alfa değeri 0,05 den küçük olduğundan grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

2.9. İşletmelerin Faaliyet Gösterdikleri Sektörlere Küresel Krizin Yansımaları ile Küresel Krizin Üretim Kalitesine Olan Etkisi Arasındaki İlişki

H₀: Ankete katılan şirketlerin faaliyet gösterdikleri sektör ile 'Küresel krizin üretim kalitenizi azalttığına katılıyor musunuz' sorusuna verilen cevapların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Ankete katılan şirketlerin faaliyet gösterdikleri sektör ile ‘Küresel krizin üretim kalitenizi azalttığına katılıyor musunuz’ sorusuna verilen cevapların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

Group Statistics

	SKTRCES	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
S8	"hizmet"	10	2,2000	1,5492	,4899
	"sanayi"	82	2,0610	1,3820	,1526

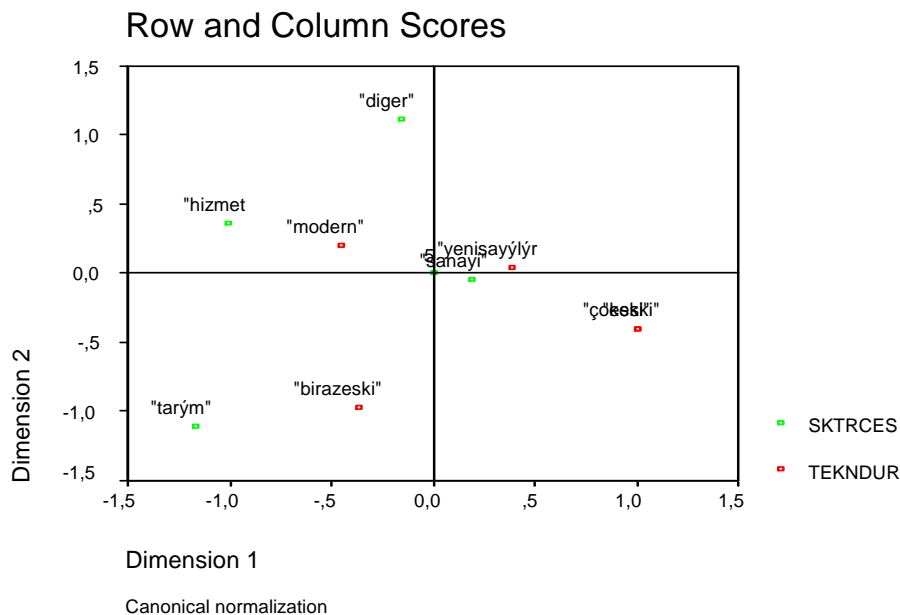
Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Mean	
									Lower	Upper
S8	Equal variances assumed	,381	,538	,297	90	,767	,1390	,4688	-,7923	1,0704
	Equal variances not assumed			,271	10,820	,792	,1390	,5131	-,9926	1,2707

Tablo Yorumu: İki örnek varyansları Levene testi sonucuna göre $p=0,538$ alfa değeri olan 0,05 den büyük olduğuna göre varyanslar homojendir. T testi sonuçlarından varyansların eşit olduğu duruma bakılır, $p=0,767$

Alfa değeri olan 0,05 değerinden büyük olduğundan iki grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

2.10. Uyum Analizi

Analizin Yorumu: Hizmet sektörü ve diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin modern üretim teknolojilerini kullandığını, sanayi sektöründe faaliyet gösterenlerin ise yeni sayılan teknolojiye sahip oldukları görülmektedir. Aynı zamanda tarım sektöründe çalışanların biraz eski teknolojiye sahip oldukları görülmektedir.

2.11. Varyans Analizi

H₀: Ankete katılan şirketlerin faaliyet gösterdikleri sektör ile '2008 küresel krizi firmanızın rekabet gücünü azalttı mı' sorusuna verilen cevapların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Ankete katılan şirketlerin faaliyet gösterdikleri sektör ile '2008 küresel krizi firmanızın rekabet gücünü azalttı mı' sorusuna verilen cevapların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
S4 SKTRCES "hizmet"	10	3,8000	1,3166	,4163	2,8582	4,7418	2,00	5,00
"sanayi"	82	3,8902	1,4488	,1600	3,5719	4,2086	1,00	5,00
"tarım"	4	3,7500	1,2583	,6292	1,7478	5,7522	2,00	5,00
"diğer"	4	2,7500	,9574	,4787	1,2265	4,2735	2,00	4,00
Total	100	3,8300	1,4146	,1415	3,5493	4,1107	1,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
S4	,468	3	96	,705

Tablo Yorumu: P değeri 0,705 olup alfa değeri 0,05 den büyüktür varyanslar homojendir.

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
S4 Between Groups	4,998	3	1,666	,828	,482
Within Groups	193,112	96	2,012		
Total	198,110	99			

Tablo Yorumu: P değeri 0,482 alfadan büyüktür grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

2.12. Alfa Modeline Göre Güvenirlilik Analizi

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Mean	Std Dev	Cases
1. S1	3,99	1,2512	100
2. S2	3,95	1,234	100
3. S12	2,14	1,1978	100
4. S25	2,4	1,1282	100
5. S9	2,11	1,2784	100

Correlation Matrix					
	S1	S2	S12	S25	S9
S1	1				
S2	0,9548	1			
S12	-0,1675	-1,387	1		
S25	-0,1116	-0,1161	0,1076	1	
S9	0,1003	-0,0797	-0,0695	0,0532	1

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

N of Cases = 100

Statistics for Scale	Mean	Variance	Std dev	Variables		
	14,59	8,4868	2,9132	5		
Item Means	Mean	Minimum	Maximum	Range	Max/Min	Variance
	29.180	2,11	3,99	1,88	1,891	0,9352
Item Variances	Mean	Minimum	Maximum	Range	Max/Min	Variance
	1,486	1,2727	1,6342	0,3615	1,284	0,0194
Inter-item Covariances	Mean	Minimum	Maximum	Range	Max/Min	Variance
	0,0528	-0,2511	1,4742	1,7254	-5,8709	0,2507
Inter-item Correlations	Mean	Minimum	Maximum	Range	Max/Min	Variance
	0,0332	-0,1675	0,9548	1,1224	-5,6988	0,1063

Item Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Alpha if Item Deleted
S1	10,6	5,1111	0,3199	0,9137	-0,1965
S2	10,64	5,0004	0,3558	0,9126	-0,2418
S12	12,45	7,8864	0,124	0,0506	0,3197
S25	12,19	7,408	-0,0316	0,0249	0,2251
S9	12,48	7,4844	-0,0903	0,0242	0,3008

Analysis of Variance

Source of Variation	Sum of Sq.	DF	Mean Square	F	Prob.
Between People	168,038	99	1,6974		
Within People	941,6	400	2,354	652.522	0
Between Measures	374,068	4	93,517		
Residual	567,532	396	1,4332	17,3512	0
Nonadditivity	23,881	1	23,881		
Balance	543,651	395	1,3763		
Total	1109,638	499	2,2237		
Grand Mean	2,918				

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Tukey estimate of power to which observations must be raised to achieve additivity= -,2718

Hotelling's T-Squared = 133,0885 F = 32,2639 Prob. = ,0000

Degrees of Freedom: Numerator = 4 Denominator = 96

Reliability Coefficients

5 items Alpha = 0,1556 Standardized item alpha = 0,1466

Açıklama ve Yorumlar:

Beş sorudan oluşan ölçek ortalaması 14,59 ve standart sapması 2,9132 olarak hesaplanmıştır. Soruların genel ortalaması (grand mean) 2,9180,ortalama varyansı 1,4860'dır. 5 soruya ait ortalamaların değişim aralığı 1,88 ve varyansların değişim aralığı da 0,3615 olarak elde edilmiştir. Sorular arasında korelasyonların genel ortalaması 0,0332 iken, sorular arasındaki minimum korelasyon maksimum korelasyon 0,9548'dir. Varyans analizi tablosuna baktığımızda, ölçümler arası farklılık (between measures) p=0,00 değeri ile istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söyleriz ve toplanmazlık özelliği (nonadditivity) p=0,00 değeri ile istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söyleriz. Yani,5 soruluk alt ölçek toplanabilir özelliktedir

ve ölçümler arasında farklılık yoktur. Ölçek için hesaplanmış tablonun en altında yer alan, genel güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,1556$ 'dır. Bu analizler doğrultusunda ankete katılan şirketlerin çoğunluğu kontrol sorularına tutarlı cevap vermemiştir

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ekonomisi içinde oldukça önemli bir paya sahip olan KOBİ'ler yıllardır kendileri için büyük bir tehlike arz eden ekonomik krizlerle boğuşmaktadırlar. Gerek 1994, 2000, 2001 krizleri gerekse en son yaşanan 2008 küresel krizi küçük ve orta ölçekli işletmelerin mali yapılarını bozmuş, varlıklarını tehlike altına sokmuş ve rekabet güçlerini azaltmıştır. Özellikle en son yaşanan ve dışsal faktörlerden kaynaklanan 2008 Küresel krizinin faturası tüm ekonomiye mal olmuştur. Birçok şirket kapanmış, istihdam oranı azalmış, üretim ve ticaret hadleri düşmüştür.

Kriz yönetimi hakkında literatürde birçok tanımlama yer almaktadır. Basit bir ifadeyle kriz yönetimini; krizi tahmin etme, krizi önleme, hazırlanma, özelliklerini belirleme, iyileşme ve öğrenme mekanizmalarının planlanması ve uygulanması gibi faaliyetleri içeren bir süreç olarak tanımlayabiliriz. KOBİ'lerde her sektörde farklı farklı kriz yönetimi çalışmaları oluşturulmaktadır. Çünkü krizin ortaya çıkardığı sorunlar ve bunlara bir çözüm getirecek öneriler sektörden sektöre farklılık göstermektedir. Genellikle ortak sorunları yönetsel konularda meydana gelen bozukluklar ve aksaklıklar olan KOBİ'lerin krize dair öngörülerde bulunmaları, kriz yönetimi konusunda yeni çözüm önerileri oluşturmaları ve bunları pratiğe dökmeleri oldukça zaman almaktadır.

Türkiye ekonomisi içinde ortalama % 90'lık bir paya sahip olan KOBİ'lerin varlıklarını sağlıklı olarak sürdürmeleri, kendilerini geliştirmeleri ülke ekonomisinde dengelerin sağlanması ve ekonomik büyümenin gerçekleştirilebilmesi için hayati bir öneme sahiptir. Türkiye ekonomisi sürekli krizlerin ortaya çıktığı, ekonomik istikrarın bir türlü sağlanamadığı bir ekonomi olarak dikkat çekmektedir. KOBİ'lerin son 15 yıllık periyotta meydana gelen krizlerden çabuk etkilenmesi ülke ekonomisini her geçen gün daha da kötüye götürmüştür. Bu nedenle KOBİ'lerde kriz yönetimi olgusuna büyük bir hassasiyetle yaklaşılmalı ve kriz yönetim süreçlerine gerekli önem verilmelidir.

Yapılan çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara, yapılan değerlendirmeler doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve önerilere bakılacak olursa, bunları şu şekilde ifade etmemiz mümkündür.

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin oldukça büyük bir kısmı (% 82) sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Katılımcıların % 10'luk bir kısmı hizmet sektöründe faaliyet gösterirken, % 4'lük bir kısmı tarım, geri kalan % 4'lük kısmı da diğere sektörlerde faaliyet göstermektedir. Ayrıca ankete katılan her 100 işletmenin % 58'i tek ortaklıdır ve her 100 işletmenin % 88'inde şirket sahibi aynı zamanda şirkette yönetici olarak yer almaktadır.

Ankete katılan işletmelerin büyük bir çoğunluğunun modern ve yeni sayılabilecek nitelikte bir teknolojiyle çalıştığını söyleyebiliriz. Bu da işletmelerin teknolojik yenilikleri takip ettiklerini göstermektedir. Ayrıca ankete katılan işletmelerin büyük bir çoğunluğu yurtiçi satış ve ihracat faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada yaşanan ekonomik krizlerin KOBİ'lerin ekonomik faaliyetlerini olumsuz etkilediği görülmektedir. İşletmelerin büyük bir çoğunluğu ticaret ve üretim hadlerinin düştüğünü, istihdam durumunun ve rekabet gücünün azaldığını ileri sürmektedir.

KOBİ'lerin büyük bir kısmı mevcut finansal kuruluşlardan kredi bulmakta zorlandıklarını, devlet tarafından sağlanan teşviklerin yeterli olmadığını, yapılan ÖTV ve KDV indirimlerinin sektörler üzerinde düşünüldüğü kadar olumlu etkilerinin bulunmadığını dile getirmektedirler.

Yapılan analizler sonucunda KOBİ'lerde kriz sürecinde deneyime büyük önem verildiği görülmektedir. Eğitimli ve profesyonel yöneticilere KOBİ'lerde yer vermenin kriz yönetimi sürecinde önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ankete katılan KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunun kriz yönetimi sürecinde tüm işletme fonksiyonlarında planlama yaptığını söyleyebiliriz. Ayrıca çalışmaya katılan KOBİ'ler kriz süreci içerisinde yurtiçi ya da yurtdışı şirketlerle birleşmeye gitmenin krizi atlama konusunda etkili bir politika olacağını düşünmektedirler.

Çalışmaya katılan KOBİ'lere göre işletmede insan kaynakları departmanına sahip olmak kriz anında ya da sonrasında personelin moralini yüksek tutmak için gerekli bir unsur olarak görülmektedir.

Ekonomik krizleri önlemeye ve etkilerini minimize etmeye yönelik çalışmalar doğrultusunda yapılan yasal düzenlemeleri takip edip etmedikleri, bu konuda yeterli bir bilgiye sahip olup olmadıkları çalışmaya katılan işletmelere sorulmuştur. KOBİ'lerin verdikleri cevaplar doğrultusunda mevcut yasal düzenlemeleri takip ettikleri ancak bu yasal düzenlemelerin ortaya koyduğu gerekleri yerine getirme konusunda yeterli hassasiyeti göstermedikleri söylenebilir. Ayrıca ankette yer alan başka bir değerlendirme sorusuna göre ise KOBİ'lerin krizle ilgili ulusal ve uluslararası basında yer alan haberlerle de ilgilendikleri söylenebilir.

Uygulamaya katılan KOBİ'ler faaliyet gösterdikleri sektörde daha önceki kriz ortamlarında kriz yönetimi konusunda başarı sağlamış firmaları örnek almaktadırlar. Ayrıca söz konusu KOBİ'ler küçük ölçekli şirketlerin büyük ölçekli şirketlere nazaran krizden daha fazla etkilendiklerini düşünmektedirler.

Çalışmada yapılan son bulgulara göre uygulamaya katılan KOBİ'ler literatürde yer alan kriz yönetim süreçlerinin etkinliğinin yeterli olmadığını, firma içinde yaptıkları kriz yönetimi çalışmalarının başarılı olacağını ve yapılan devlet teşviklerinin amacına ulaşamayacağını düşünmektedirler.

Yapılan bu analizler sonucunda KOBİ'lerin ekonomi içerisinde daha etkin olabilmesi ve katma değerlerinin arttırılabilmesi için şu öneriler getirilebilir;

- Ekonomi içerisinde en fazla istihdam kapasitesini oluşturan KOBİ'lerin yaşanan bu kriz ortamı içerisinde devlet tarafından daha çok desteklenmesi ve KOBİ'lerdeki istihdam kapasitesinin arttırılması gerekmektedir. Ancak bu sayede artan işsizliğin önüne geçilebilecektir.
- Küresel kriz ortamı içerisinde başta KOBİ'ler olmak üzere birçok şirketin finansal kuruluşlardan artan faiz oranları nedeniyle kredi alabilmeleri çok zorlaşmıştır. Bu olumsuz durumun giderilebilmesi için belirlenen koşullara uyan KOBİ'lere, devletin daha fazla destek olması gerekmektedir.
- Uygulamaya konulan ÖTV, KDV indirimlerinin daha geniş kapsamlı bir hale getirilmesi ve bu sayede üretim-tüketim reflekslerinin canlı tutulması gerekmektedir.
- KOBİ'lerdeki yönetim yapılanması ve anlayışının değiştirilmesi, daha deneyimli ve profesyonel kişilere yönetim süreci içerisinde yer verilmesi gerekmektedir.
- Devlet, sanayi-ticaret odaları, Dış Ticaret Müsteşarlığı, KOSGEB vb. kuruluşlar aracılığıyla, KOBİ'lerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede başta uluslararası ticaret olmak üzere tüm ticari ilişkiler sürecinde KOBİ'lerin karşılaşılabileceği ticari belirsizlikler ve anlaşmazlıklar ortadan kaldırılabilir.
- Sektörle ilgili yapılan yasal düzenlemelere ilişkin konular, yazılı ve sözlü basın aracılığıyla daha fazla dile getirilmeli, Sanayi-Ticaret Odaları vb. kurum ve kuruluşlar aracılığıyla firmaların bu konu hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Büyük çoğunlukla aile şirketi konumunda yer alan KOBİ'lerin kurumsallaşma sürecine girmesi teşvik edilmelidir.
- İhracat yapan KOBİ'lere Eximbank aracılığıyla sağlanan krediler arttırılmasıyla ihracat esnasında KOBİ'lerin karşılaşılabilecekleri olumsuzlukların azaltılması gerekmektedir.
- İhracat ve ithalat yapan şirketlere Dış Ticaret Müsteşarlığı vasıtasıyla; ihracat ya da ithalat yapılan şirket ve ülke hakkında daha fazla, daha anlaşılabilir ve açık bilgilendirmelerin yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Ö. Paya; ÖZÖTÜN, M. (1995). “1995 Yılı Başında Türkiye Ekonomisi”, Türkiye Sanayi Odası, İstanbul.
- ALBENİ, M. Eroğlu, Ö. (2002). “Ekonomik Krizler ve Türkiye”, Bilim Kitabevi, Isparta.
- AYDIN, Üzeyir (2006). “Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Yaşanan Ekonomik Krizlerin Analizi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- AYSAN, M. Hatiboğlu (1994). “Türkiye Ekonomisinde 1994 Bunalımı”, Beta Yayınevi, İstanbul.
- BATLAŞ, Zuhale (2004). “Krizde Fırsatları Görmek: Yöneticiler İçin Krizde Yönetim El Kitabı”, Remzi Kitabevi. İstanbul.
- BULUT, Hatice (2002). “Türkiye’de Ekonomik Krizler ve İstikrar Programlarının Makro Ekonomik Etkileri: 1980-2001 Dönemine Ait Bir Değerlendirme”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- ÇARIKÇI, Emin (1996). “Türkiye’de İç Ve Dış Ekonomik Gelişmeler”, Adım Yayıncılık. Ankara.
- ÇEVİK, H. Hüseyin; GÖKSU, Turgut (2003). “1980-2003 Türkiye’nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları”, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ÇOLAK, Ö. Faruk (2002). “Kriz ve IMF Politikaları”, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Dünya Gazetesi "Türkiye'de Yaşanan Son Ekonomik Kriz İle 1994 Meksika Krizi Arasındaki Benzerlikler", www.dunyagazetesi.com.tr/haberArsiv.asp?id=30549 - 41k - (Erişim: 10.01.2008)
- GÜÇERİ, Şinasi (1991). “Türkiye Ekonomisinin Yapısal Meseleleri ve Bir Çözüm Modeli”, İş Dünyası Vakfı Yayınları İstanbul.
- HAŞİT, Gürkan (1999). “İşletmelerde Kriz Yönetimi Ve Türkiye'nin Büyük Sanayi İşletmeleri Üzerinde Yapılan Araştırma Çalışması”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Eskişehir.
- KANSU, Aydan (2003). “Döviz Krizleri: Türkiye 1994 ve 2001 Krizlerinin Döviz Krizi Modelleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- KARACAN, A. İhsan (1997). “Bankacılık ve Kriz”, Creative Yatıncılık, İstanbul.
- KARLUK, S. Rıdvan (2002). “Türkiye Ekonomisi”, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

- KOÇYİĞİT, Murat (2007). "İşletmeler Sistem Ve Süreç Yönetimlerine Ne Ölçüde Stratejik Yaklaşmaktadır? Eskişehir Kobi'lerinde Sistem Ve Süreçlerin Kullanılmasına Yönelik Bir Değerlendirme"
- ÖNDER, İzzettin(2000). "Ekonomi ve Politika Yazıları, Der Yayınları", İstanbul
- ÖZKÖK, Ferah (1997). "Türkiye'de 1980 Sonrası uygulanan İstikrar Programlarının Sanayileşme Üzerindeki Etkileri", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir
- PARASIZ, M. İlker (2002). "Enflasyon, Kriz ve Ayarlamalar", Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Resmi Gazete, (1995). "1995 Yılı İthalat Rejimi", Ankara.
- SEREL, Ayşegül (2002). "Kriz Ekonomisi", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisat Bölümü, Lisans Tezi, Eskişehir.
- SÖNMEZ, Mustafa (2004). "Türkiye Ekonomisinin 80 Yılı", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- TÜZ, Melek (2001). "Kriz Ve İşletme Yönetimi", Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul.
- TÜZ, Melek (2004). "Kriz Yönetimi: İşletmelerde Uygulama İçin Temel Adımlar", Alfa Yayınları, Bursa
- UZUNOĞLU, Sadi; APAK, Sudi; AÇIKGÖZ A. Faruk (2004). "AB Müzakere Sürecinde KOBİ'lerin Korunması Ve Uyum Stratejileri". İstanbul Ticaret Odası. İstanbul.
- YELDAN, Erdinç (2001). "Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi", İletişim Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM, Oğuz (2003). "Kura Dayalı İstikrar Politikalarının Etkinliği: 1990-2000 Türkiye Örneği", Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

İnternet Kaynakları

www.ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nciyil/koses.pdf

www.ekodialog.com/Makaleler/5-nisan-anatomisi.html

www.ekodialog.com/Makaleler/5-nisan-kararlari-makale.html

http://www.ekodialog.com/Konular/1994_krizi.html

www.turkcebilgi.net/ekonomi/turkiye-ekonomisi/5-nisan-kararlari-3491.html

<http://www.tcmb.gov.tr/odemedenge/rapor.html>

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/57malicozum/13%2057%20fam%C4%B0l%20%C5%9Eam%C4%B0lo%C4%9Elu%20%20.doc>

<http://iibf.karaelmas.edu.tr/sbd/makaleler/1303-9245/200501001001019.pdf>

<http://www.kobihaber.com.tr/haberdetay.asp?ID=891>

http://www.ekodialog.com/istatistik/ihr_ith_kar.html

<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?metod=IlgiliGosterge&id=3489>

<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/100.pdf>

<http://www.kobihaber.com.tr/haberdetay.asp?ID=142>

http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/konusma/tur/2002/METU_Eyl1111.htm

<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/krizdenkrize.pdf>

http://idari.cu.edu.tr/mahir/mahir_dosyalar/kim.htm

<http://idari.cu.edu.tr/mahir/subat2001.htm>

<http://www.tim.org.tr>

<http://www.dtm.gov.tr>

www.ceterisparibus.net

www.ato.org.tr

www.tcmb.gov.tr

www.ekonomist.gen.tr

www.imkb.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.die.gov.tr

EK: Anket Referans Yazısı ve Anket Formu

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

Sayı: 67

20/03/2009

Konu: Araştırma Çalışmaları

İLGİLİ MAKAMA

Aşağıda adı, soyadı ve öğrenci numarası belirtilen Bölümümüz öğrencileri, “Küresel Krizin Kobilerin İhracatlarına Etkileri Ve Kobilerde Kriz Yönetimi: Eskişehir İli Kobiler Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmaları için araştırma yapmaktadırlar. Öğrencilerimize gerekli desteğin sağlanması hususunu bilgilerinize arz ve rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. H. Naci BAYRAÇ

Proje Danışmanı

ÖĞRENCİ NUMARASI: ADI SOYADI:

131120051012	Gizem KAYABAŞI
131120051060	Ali Burak ALIÇ
131120071050	Ayten ASLAN
131320071012	Bediha AKBOĞA

Meşelik Yerleşkesi
26480 Eskişehir

Tlf: 222-2393750/1756
Fax:222-2292527

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

Bu anket; günümüzdeki en önemli sorunlardan biri olan küresel krizin önüne geçebilmek için alınan önlemlerin yeterli olup olmadığını ve Eskişehir ilinde faaliyet gösteren KOBİ tarzındaki işletmelerin Küresel Kriz sürecinde, kriz yönetimi konusunda yaptıkları çalışmaların Türkiye'deki uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Bölüm I: İşletmenin Yapısı İle İlgili Sorular

1) Hangi sektörde faaliyet göstermektedir?

Hizmet Sanayi Tarım Diğer.....

2) Bulduğunuz sektörde kaç yıldır faaliyet göstermektedir?

.....

3) İşletmeniz bir ortaklı mıdır?

Evet Hayır

4) İşletme sahibi (sahipleri) aynı zamanda işletmede yönetici midir?

Evet Hayır

5) Firmanız aşağıdaki ticaret türlerinden hangisi ya da hangilerini yapmaktadır? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

İhracat İthalat Yurtiçi Satış

6) Temel ham madde temin yerlerini nispi olarak belirtiniz.

* % Yurt içi

* % Yurt dışı

7) Üretim teknolojinizin durumu sizce nasıldır?

Modern

Yeni sayılır

Biraz eski

Eski

Çok eski

Bölüm II: 2008 Küresel Krizinin KOBİ'ler Üzerine Etkileri Ve KOBİ'lerde Kriz

Yönetimi

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) 2008 Küresel krizin ticaret hadlerinizi azalttığına katılıyor musunuz?					
2) 2008 Küresel krizin üretim hadlerinizi azalttığına katılıyor musunuz?					
3) 2008 Küresel krizi sonrasında istihdam durumunuz azaldı mı?					
4) 2008 Küresel krizi firmanızın rekabet gücünü azalttı mı?					
5) Küresel kriz süreci içerisinde finansal kuruluşlardan kredi bulmakta zorlanıyor musunuz?					
6) Küresel krizin uzun süreceği düşüncesine katılıyor musunuz?					
7) Küresel krizin reklam bütçenizi azalttığına katılıyor musunuz?					
8) Küresel krizin üretim kalitenizi azalttığına katılıyor musunuz?					
9) Devlet tarafından sağlanan teşviklerin yeterli olduğuna katılıyor musunuz?					
10) 2008 Küresel krizin dış kaynaklı bir kriz olduğuna katılıyor musunuz?					
11) 2008 Küresel krizin bir fırsat ortamı olduğunu düşünüyor musunuz?					
12) Ötv ve Kdv indirimlerin sektörünüze olumlu bir katkıda bulunduğunu düşünüyor musunuz?					
13) Literatürde yer alan kriz yönetim süreçlerinin etkinliğinin yeterli olduğuna katılıyor musunuz?					
14) Kriz sürecinde deneyimin önemli olduğunu düşünüyor musunuz?					
15) 2008 Krizin KOBİ'ler üzerindeki etkisinin büyük ölçekli şirketlere oranla daha fazla hissedildiğine katılıyor musunuz?					
16) Faaliyet gösterdiğimiz sektörde ve daha önceki kriz ortamlarında kriz yönetimi konusunda başarı sağlamış firmaları örnek alıyoruz.					
17) Eğitilmiş ve profesyonel yöneticilere şirketimde yer vermenin kriz yönetimine önemli katkılarda bulunacağını düşünüyorum.					
18) Sektörle ilgili yasal düzenlemeler konusunda yeterli bilgiye sahibim.					
19) Tüm işletme fonksiyonlarında planlama yapıyorum. (insan kaynakları, pazarlama, yönetim ve finansal planlar vs.)					
20) Kriz süreci içerisinde yurt dışı ya da yurt içi şirketlerle birleşmeye gitmenin krizi atlatma konusunda etkili bir politika olacağını düşünüyorum.					
21) Ulusal ve uluslararası basında KOBİ'ler ve küresel kriz hakkında çıkan haberleri takip etmekteyim.					
22) İnsan kaynakları departmanına sahip işletmeler ile sahip olmayan işletmeler arasında kriz anında ya da sonrasında personelin moralini yüksek tutmaya yönelik çabalar açısından fark olduğunu düşünüyorum.					
23) Küresel krizin önüne geçmek için esnek çalışma saatleri, azaltılmış veya yarı zamanlı haftalık mesailer gibi somut alternatifler uygulamak bir önlem olarak düşünülebilir mi?					
24) Kriz süreci içerisinde yaptığımız kriz yönetimi çalışmalarının başarılı olacağını düşünüyorum.					
25) Devlet teşviklerinin amacına ulaşacağını düşünüyorum.					